

SELVITYS OUTOKAIRA TUOTTAMHAN RY:N TOIMIEN VAIKUTTAVUUDESTA 2014–2022

Sari Rannanpää
3.7.2023

NORDEVAL

Sisällysluettelo

SELVITYS OUTOKAIRA TUOTTAMHAN RY:N TOIMIEN VAIKUTTAVUUDESTA 2014-2022

Sisällysluettelo	1
1. JOHDANTO	2
1.1. Arvioinnin tavoite	3
1.2. Arvioinnin toteutus.....	4
2. MEÄN OUTOKAIRA.....	5
2.1. Strategian tavoitteet	6
2.2. Strategian toimeenpano.....	8
2.3. Indikaattorit	18
2.4. Strategian tavoitteiden toteutuminen.....	19
2.5. Hankehallinto	21
3. PITKÄN AIKAVÄLIN KEHITTÄMINEN	24
4. VASTAUKSET ARVIOINTIKYSYMYKSIIN	29
5. PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET	32
6. LÄHTEET	37

1. JOHDANTO

Outokaira tuottamhan ry on eteläisen Tornionjokilaakson paikallisen kehittämisen Leader-ryhmä, jonka toiminta-alue kattaa Pellon ja Ylitornion kunnat sekä Tornion kaupungin. Leader-toiminta alueella käynnistyi syyskuussa 1996. Leader II -kaudella vuosina 1996–1999 Pellossa ja Ylitorniolla toimi Meän Tajot tuottamhan ry. Tavoite 1 -ohjelmakaudella eli 2000–2006 yhdistyksen nimi muuttui Outokaira tuottamhan ry:ksi, jolloin toiminta-alueeseen tuli lisäksi Tornion maaseutualueet ja Ounasjokivarren alue Rovaniemen maalaiskunnan alueelta. Ohjelmakaudesta 2007–2013 lähtien Outokairan toiminta-alue on ollut Pello, Ylitornio ja Tornio.

Vuodesta 1996 vuoteen 2022 Outokaira tuottamhan ry on saanut julkista rahoitusta (EU, valtio ja kunta) strategiansa toteuttamiseen **noin 14,2 miljoonaa euroa**. Tästä kuntien osuus on ollut noin 2,5 miljoonaa euroa. Outokairan rahoitus oli alkuaikoina noin 750 000 euroa vuosittain sisältäen julkisen ja yksityisen (ml. vastikkeeton työ eli talkootyö) rahoituksen. Ohjelmakauden 2014–2020 ja sitä seuranneen siirtymäkauden 2021–2022 aikana rahoitus oli noin 980 000 euroa vuosittain.

Taulukko 1. Outokaira tuottamhan ry:n toiminta-alue ja rahoitus eri EU-ohjelmakausilla (pyöristetty tasalukuihin)

Ohjelmakausi	Toiminta-alue	Julkinen, euroa	Yksityinen, euroa	Yhteensä, euroa
Leader II (1996–1999)	Pello-Ylitornio	1 200 000	300 000	1 500 000
Tavoite 1 (2000–2006)	Pello-Ylitornio-Tornio, Ounasjokivarsi (Rovaniemi)	3 800 000	1 300 000	5 100 000
Leader (2007–2013)	Pello-Ylitornio-Tornio	3 500 000	2 000 000	5 500 000
Leader (2014–2020)	Pello-Ylitornio-Tornio	4 500 000	2 400 000	6 900 000
Leader (2021–2022)	Pello-Ylitornio-Tornio	1 238 000	667 000	1 905 000
Yhteensä		14 238 000	6 667 000	20 905 000

Lähde: Outokaira tuottamhan ry

Paikallisen kehittämisstrategian toteutukseen liittyvän rahoituksen lisäksi Outokaira tuottamhan ry on toteuttanut oman budjettinsa ja maaseuturahaston ulkopuolisista rahoista rahoitettuja hankkeita. Ohjelmakaudella 2000–2006 Outokaira hallinnoi neljää omasta kehiksestä rahoitettua ESR-hanketta ("Osaajia Outokairaan työllisyyttä tekijöille, yrittäjyyden koulutushanke OTTO", "Yrittäjyyden palveluverkostohanke Otto 2", "ELLI – elinvoimaa ja luovuutta liikkeelle" sekä "Satua ja saippuaa – naisten elinvoima ja luovuus liikkeelle"). Ohjelmakaudella 2007–2013 toteutettiin Outokairan omasta kehiksestä yrittäjyyskoulutushanke "Outokairan Otollinen koulutushanke" eli "OTTOKOULUTUS" sekä maaseuturahastosta ELY-keskuksen kiintiöstä kylähanke "Meän kylät menossa maailmalla - ja maailman menossa" eli "Meän kylät kakkonen". Ohjelmakaudella 2014–2020 Outokaira hallinnoi vuosina 2016–2022 maakunnallisia viestintähankkeita (Lapin keino, Lapin keinoja ja Lapin keinot) sekä toteutti EAKR-rahoitteista Original Lapland -hanketta.

1.1. Arvioinnin tavoite

Selvityksen tavoitteena oli arvioida Outokaira tuottamhan ry:n Meän Outokaira -paikallisen kehittämisstrategian toteutumista ja vaikuttavuutta vuosina 2014–2022 sekä ohjelmakauden 2014–2020 ja siirtymäkauden 2021–2022 aikana rahoitettujen hankkeiden tuloksia ja vaikuttavuutta.

Selvitys kattaa Outokaira tuottamhan ry:n rahoittamat yritystuet, hanketuet ja teemahankkeet ohjelmakaudella 2014–2020 sekä siirtymäkaudella 2021–2022. Selvityksessä ovat mukana kaikki rahoitusta saaneet yritystuet, hankkeet, omat kehittämishankkeet ja teemahankkeet.

Lisäksi tavoitteena oli tarkastella Outokaira tuottamhan ry:n roolia paikalliskehittäjänä ja tuottaa materiaalia viestintää varten. Tätä varten tarkasteltiin myös Outokairan itse toteuttamia hankkeita ja kehittämistoimia sekä valittujen teemojen (paikalliskulttuuri, kylien kehittäminen, kansainvälisyys ja elinkeinot) osalta aiempia EU-ohjelmakausia ja niiden aikana rahoitettuja hankkeita.

Arvioinnissa selvitettiin vastauksia seuraaviin arviointikysymyksiin:

Strategia

- Missä määrin Meän Outokaira -strategia on vastannut alueella tunnistettuihin tarpeisiin?
- Missä määrin Meän Outokaira -strategian tavoitteet on saavutettu?
- Missä määrin painopisteiden (paikallinen kulttuuri ja elinkeinot, kädentaidot ja taide, ruoka sekä uusiutuva energia) tavoitteet on saavutettu?

Kehittämistarjottimet

- Miten kylien kehittämistä on onnistuttu edistämään toimenpiteillä?
- Miten yritystoiminta on edistynyt alueella Outokairan toimenpiteiden vaikutuksesta?

Hanketyypit

- Miten kehittämishankkeet ovat edistäneet kylien aktiivista toimintaa?
- Mikä merkitys teemahankkeilla on ollut osaamisen ja innostumisen lisääjänä (vai onko niillä ollut merkitystä)?
- Ovatko teemahankkeet edistäneet niiden toteuttajien hankeosaamista?
- Mikä merkitys yleishyödyllisillä investoinneilla on ollut alueen kehittämisessä ja asukkaiden aktivoitumisessa?
- Miten yritysten toiminta olisi edennyt ilman Leader-rahoitusta?

Leader-ryhmän toiminta

- Miten asiakkaat ovat kokeneet Leader-neuvonnan?
- Miten Outokairan toimintaperiaate ”ei anneta kalaa, vaan opetetaan kalastamaan” on lisännyt tai vähentänyt hankkeen toteuttajien osaamista/innostusta/uskallusta toteuttaa hankkeita (vai olisiko pitänyt olla enemmän kädestä pitäen opastamista ja hankehakemuksen tekemistä hakijan puolesta)?
- Minkälainen rooli Outokaira tuottamhan ry:llä on ollut paikalliskehittäjänä useampien ohjelmakausien aikana?

Erityisteemat

Missä määrin rahoitetut hankkeet ja Outokairan muu toiminta ovat edistäneet

- paikalliskulttuuria?
- kylien kehittymistä?
- kansainvälisyyttä?
- elinkeinoja?

1.2. Arvioinnin toteutus

Arviointi toteutettiin aikavälillä tammikuu–toukokuu 2023. Arvioinnin toteutti NordEval Oy, vastuullisena arvioitsijana **Sari Rannanpää**.

Arvioinnin aineisto koostui olemassa olevista dokumenteista (strategiat, vuosiraportit, itsearviointimateriaalit sekä muut relevantit selvitykset ja raportit), Outokaira tuottamhan ry:n ja Lapin keinon nettisivuilta löytyvistä tiedoista, seurantatiedoista (poimittu Hyrrästä helmikuussa 2023), haastatteluista ja sähköisistä kyselyistä.

Työ alkoi dokumentti- ja indikaattorianalyysillä, jota syvennettiin 24 puolistrukturoidulla teemahaastattelulla helmi–toukokuussa 2023. Haastateltaviksi valittiin sellaisia hanketoteuttajia, jotka olivat saaneet tukea Outokairalta useampaan hankkeeseen (15 yhdistystä, 4 yritystä, 1 kuntaa). Lisäksi haastateltiin Outokairan omien hankkeiden projektipäälliköitä sekä kuntien ja elinkeinoyhtiöiden edustajia (yhteensä 4).

Sähköisillä kyselyillä laajennettiin tiedonkeruuta koskemaan myös sellaisia tuensaajia, jotka olivat saaneet Outokairalta tukea vain kerran tai jotka olivat osallistuneet Outokairan toteuttamaan teemahankkeeseen. Tuensaajakysely toteutettiin aikavälillä 7.3.–24.3.2023, ja sen vastausprosentti oli 38 % (32 vastaajaa). Kysely teemahankkeiden alatoimenpiteiden toteuttajille oli avoinna aikavälillä 3.3.–20.3.2023, ja sen vastausprosentti oli 22 % (5 vastaajaa).

Arvioinnin alustavien tulosten perustella järjestettiin tulostyöpaja Outokaira tuottamhan ry:n hallitukselle 20.4.2023 Teamsissa. Työpajaan osallistui 5 hallituksen jäsentä ja 4 työntekijää. Työpajassa käytiin läpi arvioinnin havainnot ja keskusteltiin niistä.

Kerätty aineisto analysoitiin laadullisten menetelmien ja kuvailevan tilastotieteen avulla. Arvioinnin päätelmät ja suositukset perustuvat koko kerättyyn ja analysoituun aineistoon.

2. MEÄN OUTOKAIRA

Meän Outokaira -strategian visio oli: ”Työn äänet, vireät ihmiset ja yhdessä tekeminen tekevät elinvoimaisen Outokairan”.

Outokaira tuottamhan ry:n paikallisessa kehittämisstrategiassa 2014–2020 ”Meän Outokaira” oli kaksi kehittämistarjotinta: **kylien kehittäminen** ja **yrittäjyyden edistäminen**. Kehittämistarjottimilla oli yhteiset painopisteet, joita oli neljä: paikallinen kulttuuri ja elinkeinot, kädentaidot ja taide, ruoka sekä uusiutuva energia. Läpileikkaavina teemoina olivat rinnalla kulkeminen, kansainvälisyys ja nuoret (kuva 1). Ajatuksena oli, että yhdistettäessä kehittämistarjottimien toimenpiteet eli kylien kehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen toiminnan painopistealueilla saadaan tuloksena tuotteita ja palveluja, tapahtumia ja reitistöjä, investointeja sekä innovointia ja osaamista. Samaa strategiaa käytettiin myös siirtymäkaudella 2021–2022.

Kuva 1. Outokaira tuottamhan ry:n strategian 2013–2020 visualisointi.

Lähde: Meän Outokaira -paikallinen kehittämisstrategia

Strategiassa on kuvattu painopisteitä melko suppeasti. Paikallinen kulttuuri ja elinkeinot -painopisteessä keskiöön nousee paikallisista olosuhteista ja tarpeista luodut työpaikat sekä oman osaamisen tuotteistaminen yritystoiminnaksi. Kädentaidot ja taide -painopiste puolestaan korostaa luovien alojen hyödyntämistä matkailussa ja tuotannollisessa toiminnassa. Ruoka-painopiste painottaa paikallisia perinneruokia ja lähiruokaa, kun taas Uusiutuva energia -painopiste pyrkii paikallisen energiatuotannon käyttöönottoon.

Outokaira tuottamhan ry:n rahoituskehys ohjelmakaudelle 2014–2021 oli 4 476 250 euroa (EU, valtio ja kunta). Siirtymäkaudelle 2022–2023 kehys oli 1 240 000 euroa (EU, valtio ja kunta).

Julkisen rahoituksen (EU, valtio ja kunta) allokointi painopisteittäin oli seuraavanlainen:

- Paikallinen kulttuuri ja elinkeinot 57 %,
- Käden taidot ja taide 15 %,
- Ruoka 5 %,
- Uusiutuva energia 3 % ja
- toimintaraha 15 %.

Lisäksi strategiassa oli arvioitu rahoituksen jakautuvan hanketyypeittäin seuraavasti: yleishyödylliset kehittämishankkeet 48 %, yleishyödylliset investoinnit 29 % ja yritysrahoitus 23 %.

2.1. Strategian tavoitteet

Meän Outokaira -strategiassa oli asetettu laadullisia ja määrällisiä tavoitteita koko strategialle sekä laadullisia tavoitteita kehittämistarjottimien suupaloilille. Painopisteille ei ollut asetettu tavoitteita.

Strategian laadulliset tavoitteet liittyivät toisaalta tekemisen tapoihin, toisaalta hankkeiden ja Outokairan toiminnan tuloksiin. Määrälliset tavoitteet on listattu taulukossa 2. Laadulliset tavoitteet puolestaan olivat:

- aito paikallislähtöisyys
- osaamisen kasvattaminen
- uuden kokeilua
- nuoret mukana toiminnassa
- ylisukupolvisen toiminnan vahvistaminen
- tasa-arvotavoitteet toteutuvat
- hankkeet muodostavat toisiaan täydentäviä kokonaisuuksia
- yhteistyön tekeminen systemaattista

Taulukko 2. Meän Outokaira -strategian määrälliset tavoitteet.

Tavoite	Määrä (kpl)	Joista naisten	Alle 35 v naisten	Joista miesten	Alle 35 miesten
Uusia yrityksiä	48	12	5	36	14
Uusia työpaikkoja	40	12	6	28	12
Hankkeiden vaikutuspiirissä olevat työpaikat	175				

Yritysten hankkeita	60				
Kehittämishankkeita	20				
Yhteisöllisiä investointeja	65				
Kansainvälisiä hankkeita	5				
Alueiden välisiä hankkeita	3				
Osallistuvia organisaatiota hankkeissa	90				
Kylät, joissa hankkeita toteutetaan	48				
Osallistujia hankkeissa	3 500				
Kansalaisjärjestöjen osuus hankkeiden hakijoista	75 %				
Arvioinnit	2				

Lähde: Meän Outokaira -paikallinen kehittämisstrategia

On tärkeää huomata, että määrällisiä tavoitteita ei päivitetty ohjelmakauden alussa Leader-ryhmien rahoituskiintiöiden varmistuttua eikä myöskään lisäksi myötä. Näin ollen nämä tavoitteet on määritelty alkuperäisen rahoitushakemuksen mukaan (julkinen rahoitus 4,986 miljoonaa euroa).

Kehittämistarjottimien (kyläkehittäminen ja yrittäjyyden edistäminen) kuvauksissa oli määritelty tarkemmat tavoitteet ja toiminnan ydin eri 'suupalaille' eli kehittämistarjottimien osille. Suupalojen tavoitteet on listattu taulukoissa 3 ja 4.

Taulukko 3. Kyläkehittäminen -kehittämistarjottimen suupalat ja kehittämistavoitteet.

Suupala	Kehittämistavoite
Yhteistyö ja verkostoituminen	<ul style="list-style-type: none"> - kylä välisen yhteistyön tiivistäminen - kylä osaamisen kehittäminen - kylä-kunta-yhteistyön vahvistaminen - nuorten aktivoiminen ja osallistaminen kehittämistoimintaan
Investoinnit ja viihtyvyys	<ul style="list-style-type: none"> - järjestötoimijoiden aktivoiminen kyläkehittämiseen - kylätaloympäristön viihtyvyyden parantaminen - kylätalojen käytön monipuolistaminen - kylämarkkinointi
Kyläliiketoiminta	<ul style="list-style-type: none"> - liiketoimintaosaamisen kehittäminen - palvelukokonaisuuksien kehittäminen - kyläbrändien kehittäminen
Kansainvälisyys	<ul style="list-style-type: none"> - yhteistyön tiivistäminen Pohjois-Kalotilla osaamista kehittämällä ja yhdessä oppien - osaamisen kehittäminen - yhteisöllisyyden vahvistaminen

Taulukko 4. Yrittäjyyden edistäminen -kehittämistarjottimen suupalat ja kehittämistavoitteet.

Suupala	Kehittämistavoite
"Yrittäjänitujen" etsintä	- yrittäjäalkujen löytäminen ja aktivointi
Uskallusta unelmointiin, tarttumista tekemiseen	- yrittäjäalkujen taitojen ja osaamisen vahvistaminen - yrittäjyyteen rohkaistuminen
Liiketoimintaosaamisen kehittäminen	- olemassa olevien yritysten ja alkavien yritysten liiketoimintaosaamisen kehittäminen
"Yhteen hiihleen puhaltaminen"	- yhteistyöverkostojen ja monimuotoisten sosiaalisten verkostojen rakentuminen

Yrittäjyyden edistäminen -kehittämistarjotin painottaa yrittäjyyteen innostamista sekä liiketoimintaosaamisen ja verkostojen kehittämistä. On huomattava, että kehittämistarjottimien tavoitteissa tai suupalloissa yritysten investointeja ei ole mukana lainkaan, vaan niiden on ajateltu olevan tulosta kehittämisestä. Tämä lienee seurausta siitä, että strategia laadittiin ennen kuin Leader-ryhmän käytössä olevat toimenpiteet olivat tiedossa.

2.2. Strategian toimeenpano

Meän Outokaira -strategiaa toteutettiin pääosin Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014–2020 toimenpiteiden 7 (Peruspalvelut ja kylien kunnostus maaseudulla) ja 6 (Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen) kautta. Lisäksi muutama hanke toteutti toimenpidettä 4 (Elintarvikkeiden valmistus) tai 16 (Yhteistyö).

Valtaosa Outokairan ohjelmakaudella 2014–2020 ja siirtymäkaudella 2021–2022 rahoittamista hankkeita on yritysinvestointeja (alatoimenpide 6.4). Hanketuista eniten on rahoitettu maaseudun palveluita (alatoimenpide 7.4) ja vapaa-ajan ja matkailuinvestointeja (alatoimenpide 7.5). Hankkeiden määrät alatoimenpiteittäin on listattu taulukossa 5. Nämä luvut sisältävät vain hankepääatöksen saaneet hankkeet, joten teemahankkeiden alatoimenpiteitä eivät ole mukana.

Taulukko 5. Outokaira tuottamhan ry:n rahoittamat hankkeet 2014–2020 ja 2021–2022 alatoimenpiteittäin.

Koodi	Alatoimenpiteen nimi	Tuettu, kpl	Rahoitus (EU, valtio, kunta)
4.2	Elintarvikkeiden valmistus	1	3 922
6.4	Investoinnit maatalouden ulkopuoliseen liiketoimintaan	59	1 816 094
7.0	Teemahankkeiden koordinoitiossa	3	66 924
7.1	Selvitykset ja suunnitelmat	2	33 600
7.2	Pieninfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen	7	152 329
7.4	Maaseudun palvelut	38	1 235 857
7.5	Vapaa-aika ja matkailuinvestoinnit	14	433 235
7.6	Kulttuuri- ja luonnonperintö	10	473 116
16.3	Mikroyritysten yhteistyö	2	83 391
Yhteensä		136	4 298 476

Lähde: Hyrrä

Outokairan rahoituksesta (julkinen tuki, poisluettu Outokairan hallinnoimat teema- ja kehittämishankkeet, jotka on rahoitettu Outokairan omasta kiintiöstä) 36 % on suuntautunut Ylitorniolle, 26 % Pelloon ja 38 % Tornioon (taulukko 6). Tukea saaneet hanke- ja yritystoimijat ovat jakautuneet melko tasaisesti kuntien kesken (Pello 42, Tornio 45 ja Ylitornio 45). Keskimääräinen hankekoko vaihteli noin 21 900 euron ja 30 000 euron välissä kunnittain (Pello 21 900 euroa, Ylitornio 28 700 euroa ja Tornio 30 000 euroa). Taulukossa 6 julkinen tuki sisältää EU:n, valtion ja kuntien osuuden.

Hanke- ja yritystukien jakautumisessa kunnittain on huomattavasti hajontaa. Siinä missä Ylitorniolla tuet suuntautuvat erityisesti yrityksiin, Torniossa ja Pellossa on tuettu erityisesti hankkeita. Hanketuet ovat jakautuneet hakijaorganisaation kotikunnan mukaan seuraavasti: Pello 34 %, Tornio 47 % ja Ylitornio 19 %. Sen sijaan yritystuet ovat jakautuneet yrityksen kotipaikan mukaan seuraavasti: Pello 18 %, Tornio 27 % ja Ylitornio 53 %. Hanketuen keskimääräinen koko oli Pellossa 25 100 euroa, Torniossa 28 800 euroa ja Ylitorniolla 19 700. Yritystuen keskimääräinen summa puolestaan oli huomattavasti suurempi Torniossa (34 200 euroa) ja Ylitorniolla (34 200 euroa) kuin Pellossa (17 600 euroa). Kun ottaa huomioon sen, että Outokaira on ohjelmakauden aikana tehnyt vain muutaman kielteisen yritystukipäätöksen, voidaan ajatella kuntien välisen eron johtuvan elinkeinorakenteen ja yrityskannan eroista kunnittain.

Taulukko 6. Hanke- ja yritystukien jakautuminen kunnittain (pl. Outokairan omat hankkeet).

	Hanketuki (julkinen, eur)	Hanketuki kpl	Yritystuki (julkinen, eur)	Yritystuki kpl	Yhteensä (julkinen, eur)	Yhteensä kpl
Pello	601 589	24	317 089	18	918 678	42
Tornio	834 445	29	519 686	16	1 354 131	45
Ylitornio	334 370	17	957 957	28	1 292 327	45
Yhteensä	1 770 404	70	1 794 732	62	3 565 137	132

Yritystuet

Outokairan rahoittamista yritystuista valtaosa liittyi palveluihin (mm. liikunta- ja terveystuotot, autokorjaamo, ravintola, eläinlääkäri, infrastruktuurin kunnossapitopalvelut) tai matkailuun. Myös teollisuus-, metalli- ja rakennusyrittäjiä oli tuensaaneiden joukossa. Tukea on käytetty tyypillisesti laite- tai konehankintoihin, majoitustilojen rakentamiseen tai kohentamiseen tai yritystoiminnan kehittämiseen.

Kaikki Outokairalta ohjelmakaudella 2014–2020 tukea saaneet yritykset olivat toiminnassa keväällä 2023. Tukea saaneista yrityksistä, joiden tilinpäätöstiedot ovat julkisesti saatavilla Suomen Asiakastieto Oy:n sivuilla¹ (28 kpl), näkyi se, että noin kaksi kolmasosaa Outokairan tukemista yrityksistä oli voitollisia. Osalla näistä yrityksistä oli yli 10 % vuosittainen tai kasvava liikevoitto.

¹ Suomen Asiakastieto Oy:n ylläpitäältä www.asiakastieto.fi -sivustolta löytyvät perustiedot sekä taloustiedot osakeyhtiöille. Henkilöyhtiöiden (avoin yhtiö tai kommandiittiyhtiö) tai toiminimien taloustiedot eivät ole julkisia.

Hyrrä-järjestelmän indikaattoritietojen mukaan tukea saaneiden yritysten liikevaihto on kasvanut 89 % ja elinkeinotoiminnan tulos kasvanut 32 %. Myös alle 29-vuotiaiden miesten ja naisten työpaikkojen määrät ovat kasvaneet huomattavasti. Yritysten raportoinnissa näkyy Outokairan huomattava panostus matkailusektorille. Nimittäin matkailutuotteet ja -palvelut ovat yli tuplaantuneet, kun taas tukea saaneiden yritysten ympärivuotisten vuodepaikkojen määrä on kasvanut 24 prosentilla ja kausikäytössä olevien vuodepaikkojen määrä 38 prosentilla. Majoitusvuorokaudet ovat sen sijaan kasvaneet vain 13 % ja ohjelmanpalvelujen vierailijoiden määrä oli vähentynyt, mikä johtunee koronapandemiasta. Indikaattoritietoja tarkasteltaessa tulee ottaa kuitenkin huomioon se, että jos yritys on saanut useamman tuen samanaikaisesti, esimerkiksi elinkeinotoiminnan tulos ja liikevaihto voivat olla laskettu useammin kuin kerran. Hyrrä-järjestelmän yritystukihankkeiden indikaattorituotokset on esitelty taulukossa 7.

Taulukko 7. Yritystukihankkeiden raportoimat indikaattorituotokset.

Indikaattori	Lähtötaso	Toteuma	Muutos
Elinkeinotoiminnan tulos	931 344	1 233 570	302 225
Liikevaihto	8 437 891	15 917 773	7 479 882
Työpaikat, Miehet 29 v. tai yli	77.4	89.8	12.4
Työpaikat, Miehet alle 29 v.	17.5	30.45	12.95
Työpaikat, Naiset 29 v. tai yli	14.2	21.75	7.55
Työpaikat, Naiset alle 29 v.	5	15.5	10.5
Yritysten yhteisten uusien palveluiden / tuotteiden määrä	0	10	10
Majoitusvuorokaudet	8 560	9 666	1 106
Matkailutuotteet/palvelut	46	95	49
Ohjelmanpalveluiden asiakasvuorokausia	2 375	3 486	1 111
Ohjelmanpalveluiden vierailijoita	6 110	4 929	-1 181
Ympärivuotiset vuodepaikat	111	138	27
Kausikäytössä olevat vuodepaikat	93	128	35

Lähde: Hyrrä

Haastattelujen ja tuensaajakyselyn perusteella voidaan todeta, että yleisesti ottaen **yritystuet ovat olleet tarpeellisia ja ne ovat siivittäneet yrityksiä kasvuun**. Kyselyn avointen vastausten perusteella yritystuet ovat tukeneet uuden liiketoiminnan, palveluiden ja tuotteiden kehittämisessä sekä palvelutarjonnan monipuolistamisessa ja tuotannon laajentamisessa. Lisäksi muutama vastaaja mainitsi investointien mahdollistavan yrityksen pidemmän aikavälin toiminnan. Pari kyselyyn vastannutta tosin mainitsi, että varsinaisia tuloksia ei vielä ole nähtävissä. Yritystukien tuloksena on syntynyt erityisesti uusia palveluita, uusia tuotteita sekä yrityksen liikevaihdon kasvua.

Yritystukien saajat **kokivat tuen merkityksellisenä**. Tuensaajakyselyssä yritystukia saaneita vastaajia oli 20. Kaikki vastaajat olivat yhtä mieltä väittämän ”Hankkeeseen käytetty aika ja raha ovat olleet hyvä investointi” kanssa (10 jokseenkin samaa mieltä, 10 täysin samaa mieltä). Lisäksi vastaajista 6 ei olisi toteuttanut hanketta ilman tukea lainkaan. Valtaosa olisi toteuttanut hankkeen, mutta pidemmällä aikavälillä (8 vastausta), vaatimattomammilla tavoitteilla (5) tai suppeammin (5).

Yleishyödylliset investoinnit

Outokairan rahoittamista hankkeista 48 oli yleishyödyllisiä investointeja. Näistä liki kaksi kolmasosaa liittyi kylätaloihin tai niiden pihapiireihin, noin viidesosa liikuntaan ja noin viidesosa muihin harrastuksiin.

Kylätalojen investoinneilla **parannettiin energiatehokkuutta** lämmitys-, katto- tai ikkunaremonteilla. Outokaira tuki lämmitysremontteja seuraavissa kylissä: Kaakamo, Kukkola, Konttajärvi, Lampsijärvi, Lankojärvi-Matinlompola, Liakka, Orajärvi, Raanujärvi, Sirkkakoski ja Turtola. Katto- tai ikkunaremontteja tehtiin lisäksi Kukkolassa, Lautamaassa ja Raanujärvellä.

Kylätaloihin ja niiden ympäristöihin tehtiin myös **muita investointeja ja parannuksia**, kuten av-laitteet, kokoustilat, keittiötilat, laavu, esiintymislava ja saunatilat. Näitä hankkeita toteutettiin seuraavissa kylissä: Arpela, Juoksenki, Kaakamo, Lankojärvi, Lautamaa, Meltosjärvi, Raanujärvi ja Turtola. Lisäksi investointeja tehtiin Tornion Järjestötalolla.

Hankkeiden loppuraporttien, haastatteluiden sekä tuensaajakyselyn perustella voidaan todeta, että kylätalojen investoinnit ovat olleet erittäin onnistuneita. Erityisesti energiaremonteille on ollut tarvetta, ja niillä on ollut vaikutusta kyläyhteisöön monella tapaa. Energiaremonttien seurauksena kylätalojen **lämmityskustannukset ovat laskeneet huomattavasti**, tyypillisesti useamman tuhat euroa vuodessa. Näin ollen kyläyhdistyksen tai nuorisoseuran kassatilanne on helpottanut, eikä kaikkea yhteistä tekemistä ole tarvinnut fokusoida kylätalon lämmittämiseen, vaan on pystytty myös tekemään muuta sekä kehittämään toimintaa. Lisäksi kylätalo on pysynyt lämpimänä ympäri vuoden, mikä mahdollistaa harrastustoiminnan kylissä sekä aktiivisen kylätoiminnan. Kylätalojen investointien myötä myös kyläyhdistysten ansaintamahdollisuudet ovat parantuneet, sillä juhlien, kokousten ja muiden tilaisuuksien, harrastustoiminnan (kansalaisopisto, urheiluseurat yms.) tilavuokrat sekä urheilutapahtumien muonitus ovat tärkeitä tulonlähteitä kyläyhdistyksille. Haastatteluissa mainittiin useampaan kertaan, että **investoinnit ovat nostaneet kylätalon käyttöastetta** verrattuna aikaisempaan ja että ne mahdollistavat uudenlaisen toiminnan esimerkiksi etäyhteyksien välityksellä.

Outokaira on rahoittanut runsaasti erilaisia harrastus- ja liikuntamahdollisia yleishyödyllisillä investoinneilla. Tuen avulla on kehitetty mm. raviradan ympäristöä, frisbeegolfrataa, jäähallia, ulkoliikuntareittejä, kuntoportaita, koiraharrastusta, kalastusta, veneilyreittiä, ampumaurheilukeskusta, autourheilukeskusta sekä ulkoilureittien opasteita, kartoja ja digitointia. Näitä investointihankkeita ovat toteuttaneet niin kyläyhdistykset, nuorisoseurat, urheiluseurat, osakaskunnat kuin kunnat yhdessä järjestöjen kanssa.

Haastatteluissa nousi esille, että yleishyödylliset investoinnit ovat olleet tarpeellisia, sillä niiden avulla on voitu **monipuolistaa liikunta- ja harrastustoimintaa**. Useampi haastateltava piti tärkeänä sitä, että Outokairan rahoittamat kohteet sijaitsevat pääosin keskustojen ulkopuolella, jolloin myös kylissä voi harrastaa liikuntaa matalalla kynnyksellä. Kyselyn avoimissa vastauksissa nousi esiin, että liikuntaan ja harrastuksiin liittyvien investointien myötä kuntalaisten ulkoilumahdollisuudet paranevat, mikä puolestaan tukee väestön hyvinvointia. Lisäksi reitistöinvestoinnit palvelevat alueen asukkaita ja mahdollistavat järjestöille sekä yrityksille reittien hyödyntämisen oman toimintansa kuten tapahtumien järjestämisen sekä matkailun piirissä.

Yleishyödyllisissä investointihankkeissa on tehty **noin 34 400 tuntia talkootöitä**. Haastatteluissa talkootyön käyttämistä omarahoituksena Leader-hankkeissa kiiteltiin, sillä se mahdollistaa kyläyhdistysten hanketoiminnan. Myös kylän yhteistoiminta ja yhteenkuuluvuuden tunne kehittyvät konkreettisen talkoiden ja niissä syntyvän yhteistyön avulla. Suurin osa haastatelluista kuitenkin kertoi, että talkoolaisten määrä on vähentynyt viime vuosikymmeninä. Siinä missä kyläläisten keski-ikä on noussut ja vanhimmat eivät enää jaksakaan tehdä talkootöitä, on nuoria vaikea saada mukaan talkoisiin. Toisaalta joissakin kylissä myös nuoret osallistuvat talkoisiin, jos talkoiden kohde on heille mielenkiintoinen. Osassa kyläiä myös mökkiläiset ja muualle muuttaneet osallistuvat innolla talkoisiin paikkakunnalla ollessaan.

Yleishyödyllisten investointien saajat kokivat tuen merkityksellisenä. Tuensaajakyselyssä yleishyödyllisten investointien toteuttajia oli kolme. Kaksi kolmesta oli täysin samaa mieltä väittämän ”Hankkeeseen käytetty aika ja raha ovat olleet hyvä investointi” kanssa. Yksi vastaaja ei olisi toteuttanut investointia ilman tukea lainkaan, kun taas kaksi olisi toteuttanut hankkeen, mutta pidemmällä aikavälillä tai myöhemmin.

Yleishyödylliset kehittämishankkeet

Outokaira rahoitti ohjelmakauden 2014–2020 ja siirtymäkauden 2021–2022 aikana yhteensä 21 kehittämishanketta. Näistä kaksi oli yritysryhmän kehittämishanketta, joissa kehitettiin ohjelmajärjestelyjä sekä paikallisten yritysten kilpailukykyä. Muut kehittämishankkeet olivat maaseudun palveluihin sekä kulttuuriin ja luonnonperintöön liittyviä hankkeita. Hankkeista 8 keskittyi matkailun kehittämiseen (mm. kalastusmatkailu, kylämatkailu, tapahtumamatkailu, Victorian torin kehittäminen ja kaksi melontareittihanketta), kun taas 8 hanketta liittyi paikalliskulttuuriin ja -historiaan sekä perinteisiin: rahoitusta sai mm. elokuvakäsikirjoitus, Maupertuis-hanke, kalastusperinteen tallentaminen, kalastusperinteen levittäminen, reittien ja luontokohteiden digitalisointi, konsertti sekä kylän tarinoiden ja perinteiden tallentaminen. Kaksi 4H-yhdistyksen hallinnoimaa hanketta tuki nuorten kansainvälistymistä, ja yhden hankkeen avulla järjestettiin seniorimessut.

Kehittämishankkeissa hakijoina oli yhdistyksiä, kyläyhdistyksiä, säätiö, ammattikorkeakoulu sekä kunnat. Lisäksi Outokaira itse toteutti kolme kehittämishanketta. Näistä kerrotaan tarkemmin raportin osiossa ”Outokairan omat hankkeet”.

Outokaira on rahoittanut laaja-alaisesti erilaisia kehittämishankkeita, joista hyötyvät niin paikalliset asukkaat, matkailijat kuin yritykset. Kehittämishankkeet ovat tukeneet paikalliskulttuuria, yritysten kehittymistä, matkailun edellytyksiä ja kansainvälistymistä sekä parantaneet virkistysmahdollisuuksia luomalla uusia reittejä sekä liikunta- ja harrastusmahdollisuuksia alueelle.

Hankkeiden tuloksena on syntynyt uutta osaamista ja toimintaa sekä taustatietoa matkailu- ja yritystoiminnalle. Esimerkiksi Struven ketju- ja Maupertuis-hankkeet ovat tukeneet paikallisen historian tutkimusta ja luoneet pohjaa paikallishistorian käyttämiselle matkailuvalttina. Nuorten yritysosaaminen ja kansainvälinen kokemus on lisääntynyt 4H-yhdistyksen kansainvälisen hankkeen myötä.

Yleishyödyllisten kehittämishankkeiden toteuttajat kokivat tuen merkityksellisenä. Tuensaajakyselyssä yleishyödyllisten kehittämishankkeiden toteuttajia oli vastaajina 8. Kaikki vastaajat olivat samaa mieltä väittämän ”Hankkeeseen käytetty aika ja raha ovat olleet hyvä investointi” kanssa (täysin samaa mieltä 6, jokseenkin samaa mieltä 2). Valtaosa vastaajista ei olisi toteuttanut hanketta lainkaan ilman tukea (varmasti ei 4, todennäköisesti ei 2). Kaksi olisi olisivat toteuttaneet hankkeen suppeampana.

Outokairan omat hankkeet

Outokaira toteutti useita omia kehittämishankkeita ohjelmakauden 2014–2020 sekä siirtymäkauden 2021–2022 aikana sekä yksin että eri kumppanien kanssa, joista pääosa oli lappilaisia. Hankkeilla oli erilaisia rahoituslähteitä: osa hankkeista rahoitettiin Outokairan omasta kehiksestä, osa puolestaan maaseuturahastosta Lapin ELY-keskuksen kehiksestä ja onpa mukana yksi EAKR-rahoitteinen hankekin. Outokairan omista hankkeista yksi oli kansainvälinen (Väylänvartta tunturiin ja takaisin – Original Lapland). Outokairan omat hankkeet on listattu taulukossa 8.

Taulukko 8. Outokaira tuottamhan ry:n omat hankkeet ohjelmakaudella 2014–2020 sekä siirtymäkaudella 2021–2022.

Hankkeen nimi	Hanketyyppi	Rahoituslähte	Kumppanit
Outokairan hallinnoimat hankkeet, jotka on rahoitettu omasta kehiksestä tai EAKR:stä			
Trokareita ja kyltityriä	Paikallinen kehittämishanke	Leader Outokaira tuottamhan ry	
Kahen puolen Väylää	Paikallinen kehittämishanke	Leader Outokaira tuottamhan ry	
Väylänvartta tunturiin ja takaisin – Alkuperäinen Lappi (Original Lapland)	Kansainvälinen kehittämishanke	Leader Outokaira tuottamhan ry	Leader Tunturi-Lappi ry, LLU Tornedalen 2020
Original Lapland	Matkailun kehittämishanke	EAKR	
Lapin Leader-ryhmien yhteiset hankkeet, joita Outokaira hallinnoi			
Lapin Keino	Alueiden välinen kehittämishanke (viestintähanke)	maaseuturahasto (ELY)	Lapin Leader-ryhmät ja ELY, Outokaira hallinnoi (alk. 2016)
Lapin keinoja	Alueiden välinen kehittämishanke (viestintähanke)	maaseuturahasto (ELY)	Lapin Leader-ryhmät ja ELY, Outokaira hallinnoi
Lapin keinot	Alueiden välinen kehittämishanke (viestintähanke)	maaseuturahasto (ELY)	Lapin Leader-ryhmät ja ELY, Outokaira hallinnoi
Vasara ja nauvoja	Alueiden välinen kehittämishanke (rakentamishakkeiden tukeminen)	maaseuturahasto (ELY)	Lapin Leader-ryhmät ja ELY, Outokaira hallinnoi

Lapin Leader-ryhmien yhteiset hankkeet, joihin Outokaira osallistui tai osallistui sekä rahoitti			
N-Y-T yrittäjyyteen	Alueiden välinen kehittämishanke	Peräpohjolan Leader ry, Leader Outokaira tuottamhan ry	Peräpohjolan Leaderin ja Outokairan yhteinen hanke, jota Peräpohjolan Leader ry hallinnoi
Kuitua Pohjoiseen	Alueiden välinen kehittämishanke	maaseuturahasto (ELY)	Lapin Leader-ryhmät, Leader Tunturi-Lappi ry hallinnoi
Kuitu kylässä	Alueiden välinen kehittämishanke	maaseuturahasto (ELY)	Lapin Leader-ryhmät, Leader Tunturi-Lappi ry hallinnoi
#proLappi	Alueiden välinen kehittämishanke	maaseuturahasto (ELY)	Lapin Leader-ryhmät, Leader Pohjoisin Lappi ry hallinnoi
Ikäihmisten perhehoitoa Pohjoiseen	Alueiden välinen kehittämishanke	maaseuturahasto (ELY)+ kunnat. Outokairalta kuntarahana	Lapin Leader-ryhmät, Leader Pohjoisin Lappi ry hallinnoi
Arjen turvaa lähtövarmuus 2018 (vapaapalokuntien kehittäminen)	Paikallinen/Alueellinen kehittämishanke	Leader Pohjoisin Lappi ry, Leader Outokaira tuottamhan ry, Peräpohjolan Leader ry, Leader Tunturi-Lappi ry	Sodankylän VPK, Leader Pohjoisin Lappi ry
Alueiden väliset hankkeet, joita Outokaira rahoitti			
Tavataan kylillä (paikallinen ruokaperinne)	Alueiden välinen kehittämishanke	Peräpohjolan Leader ry, Leader Outokaira tuottamhan ry	Lapin Martat ry, Peräpohjolan Leader ry
YHTÄ KÖYTTÄ - Kylien hyvinvoinnin monipalvelupisteet Länsi-Pohjassa	Paikallinen/Alueellinen kehittämishanke	Peräpohjolan Leader ry, Leader Outokaira tuottamhan ry	Pohjoisen yhteisöjen tuki - Majakka ry, Peräpohjolan Leader ry
Vauhtia Etelä- ja Länsi-Lapin vieraslajeille	Alueiden välinen kehittämishanke	Peräpohjolan Leader ry, Leader Outokaira tuottamhan ry	Lapin Maa- ja kotitalousnaiset ry, Peräpohjolan Leader ry

Outokairan omat hankkeet voidaan ryhmitellä sen mukaan, onko hankkeiden pääasiallinen rahoituslähde Outokairan oma rahoituskiintiö ja onko hanketoteuttaja Outokaira vai joku muu. Taulukosta 9 näkyy, että Outokairan kiintiöstä rahoitettiin 8 hanketta, joista kolmea hallinnoi Outokaira. Muista lähteistä rahoitettuja hankkeita oli yhdeksän kappaletta. Outokaira hallinnoi näistä viittä.

Taulukko 9. Outokaira tuottamhan ry:n omat hankkeet ryhmiteltynä päärahoituslähteittäin ja hanketoteuttajittain

	Outokaira hanketoteuttaja	Muu hanketoteuttaja
Outokairan kiintiöstä (osa)rahoitettu	Trokareita ja kylttyyriä Kahen puolen Väylää Väylänvartta Tunturiin ja takaisin – Alkuperäinen Lappi	N-Y-T yrittäjyyteen Tavataan kylillä Arjen turvaa lähtövarmuus 2018 Yhtä köyttä Vauhtia Etelä- ja Länsi-Lapin vieraslajeille
Muu rahoituslähde	Original Lapland Lapin keino, Lapin keinoja, Lapin keino Vasara ja nauvoja	Kuitua Pohjoiseen Kuitu Kylässä #ProLappi Ikäihmisten perhehoitoa pohjoiseen

Outokairan itse toteuttamista hankkeista on saatavilla hyvin tietoa. Sen sijaan sellaisten hankkeiden tuloksista, joita Outokaira on rahoittanut tai joihin Outokaira on osallistunut ja joita muut hanketoteuttajat ovat toteuttaneet, Outokairan alueella on saatavissa vain vähän tietoa. Tämä johtuu siitä, että hankkeiden tuloksia ei jyvitetä osallistuville ryhmille, vaan ne näkyvät ainoastaan hanketta vetäneen Leader-ryhmän tuloksissa ja vuosiraportoinnissa. Osa Lapin Leader-ryhmien yhteisistä hankkeista on myös sellaisia, että niillä on erityisesti välillisiä vaikutuksia. Esimerkiksi Lapin Leader-ryhmien yhteisillä ELY-keskuksen kiintiöstä rahoitetuilla Kuitua Pohjoiseen ja Kuitu Kylässä -hankkeilla aktivoitiin kylätoimijoita laajakaistainvestointeihin. Näiden hankkeiden vaikutukset näkyvät ELY-keskuksen maaseuturahastosta rahoittamina valokuituinvestointeina, joita esimerkiksi Outokairan alueella on yhteensä 7. Näistä 6 on Kaakamon tietoverkko-osuuskunnan toteuttamia Torniossa ja yksi Nivanpään tietoverkko-osuuskunnan toteuttama Pellossa.

Outokairan itse toteuttamista hankkeista **kulttuuri- ja matkailuhankkeet** ovat olennainen osa Outokairan pitemmän aikavälin kehittämistyötä. Matkailuhankkeissa toteutettiin ensin kylä-, kulttuuri- ja luontomatkailuhanke ”Kahen puolen Väylää”. Tämän hankkeen jälkeen Väylänvartta tunturiin ja takaisin – Alkuperäinen Lappi -hankkeella aktivoitiin alueen matkailutoimijoita, kyliä ja yhteisöjä rajat ylittävään yhteistyöhön ja verkostoitumiseen. Tätä puolestaan seurasi EAKR-rahoitteinen Original Lapland -hanke, joka edisti ja tuki Tornionlaakson matkailualueella toimivien pienten matkailuyritysten sopeutumista sekä matkailupalveluiden vetovoiman ja tunnettuuden kasvattamista yhteisen Original Lapland -brändin alla. Outokairan matkailuhankkeiden seurauksena vuonna 2019 syntyi Tornion-Muonionjokilaakson alueen pienten matkailu-, käsityö- ja luonnontuotealan toimijoiden yhdistys Original Lapland ry, joka kehittää erityisesti alueen matkailumarkkinointia. Original Lapland -yhdistys jatkaa Outokairan aloittamaa matkailun kehittämistä Taste of Original Lapland -hankkeella, joka kehittää Tornionlaakson ruokamatkailua ja aineettomaan kulttuuriperintöön nojaavia matkailureittejä Lapin ELY-keskuksen Harvaan asuttujen alueiden matkailuhankerahoituksella (HAMA).

Trokareita ja kylttyyriä -hanke puolestaan lisäsi kulttuurin toteuttajien osaamista ja alueen vetovoimaisuutta. Hankkeessa kartutettiin alueen kulttuurituotantoa ja yhdistettiin kulttuuria entistä enemmän osaksi kylämatkailua esimerkiksi tuotteistamalla paikalliseen historiaan ja kulttuuriperintöön perustuvia tarinoita musiikiksi ja erilaisiksi lyhyiksi esityksiksi. Hankkeeseen

osallistui runsaasti erilaisia kulttuurin tuottajia, kuten kyläyhdistyksiä, harrastelijateattereita, musiikkiryhmiä sekä balettiryhmiä. Trokareita ja kylttyyriä -hankkeen toteutus tuki myös muiden hankkeiden toteuttamista, sillä Outokairan tuella uudistettuja kylätaloja käytettiin mm. näytelmien esityspaikkoina. Lisäksi hanke toi toimintaa kyliin, lisäsi kulttuuritoimijoiden osaamista sekä tuki alueen kulttuuriperinnön säilyttämistä ja elävöittämistä.

Teemahankkeet

Outokaira toteutti ohjelma- ja siirtymäkauden aikana yhteensä kolme teemahanketta. Näistä kaksi toteutettiin yhtä aikaa ”Meän arki on matkailijan juhlaa” -teeman alla. Vuosina 2016–2018 toteutetut Meän kimpsut ja kampsut -hanke oli yleishyödyllisiin investointeihin keskittyvä, kun taas Meän taijot ja porinat -hanke oli yleishyödylliseen kehittämiseen liittyvä. Myöhemmin ohjelmakaudella toteutettiin Lähe vöhljyyn -teemahanketta, jonka avulla alueen yhteisöt pääsivät tekemään vierailuja ja keräämään oppia muualta Euroopasta ja Suomesta. Teemahankkeiden toteutusajat, julkinen rahoitus (EU, valtio ja kunta) ja alatoimenpiteiden määrä on esitetty taulukossa 10.

Taulukko 10. Outokaira tuottamahan ry:n teemahankkeet ohjelmakaudella 2014–2020 sekä siirtymäkaudella 2021–2022.

Teemahankkeen nimi	Toteutusaika	Julkinen rahoitus, €	Alatoimenpiteet, kpl
Meän kimpsut ja kampsut	1/2016–6/2018	44 913	7
Meän taijot ja porinat	1/2016–6/2018	95 570	8
Lähe vöhljyyn	2/2019–2/2023	120 192	10

Teemahankkeista Meän kimpsut ja kampsut toteutui hyvin, kun taas Meän taijot ja porinat -hankkeen kokonaisrahoituksesta jäi noin kolmasosa käyttämättä. Näissä teemahankkeissa oli varauduttu suurempaan määrään alatoimenpiteitä, mutta runsaasta viestinnästä ja kyläkerroksista huolimatta hakemuksia ei saatu enempää. Tuensaajien joukossa oli muutama uusi hakija, jotka eivät ole myöhemmin hakeneet varsinaisia hankkeita.

Meän kimpsut ja kampsut -hankkeen toimenpiteiden avulla hankittiin mm. kylätaloille koneita ja laitteita, ilmalämpöpumppuja, aggregaatti ja kaasugrilli, tapahtumin tarvittavia tarvikkeita, keittiökalusteita, pizzauuni, venereittien opasviittoja sekä muistomerkki. Haastatteluiden perustella voidaan todeta, että pieniin investointeihin keskittynyt teemahanke oli hyödyllinen, sillä se mahdollisti myös alle normaalin hankerajan (5 000 euroa) suurusten investointien hakemisen. Teemahankkeilla on ollut **kokoaan suurempi vaikutus** kyläyhdistysten varainkeruun näkökulmasta. Nimittäin pizzauuni, jota käytetään rieskanpaistoon, sekä kaasugrilli, jossa paistetaan makkaraa tapahtumien aikana, ovat tuoneet uuden tulonlähteen kyläyhdistyksille. Myös muut investoinnit ovat tukeneet sekä kyläyhdistysten toimintaa että alueen matkailua.

Meän taijot ja porinat -hankkeen kahdeksasta toteutetusta toimenpiteestä Lapin ammattikorkeakoulu toteutti kuusi. Alahankkeissa tehtiin toimintaoppaita sekä kylämatkailua ja matkailuyrityksiä hyödyttäviä toimia.

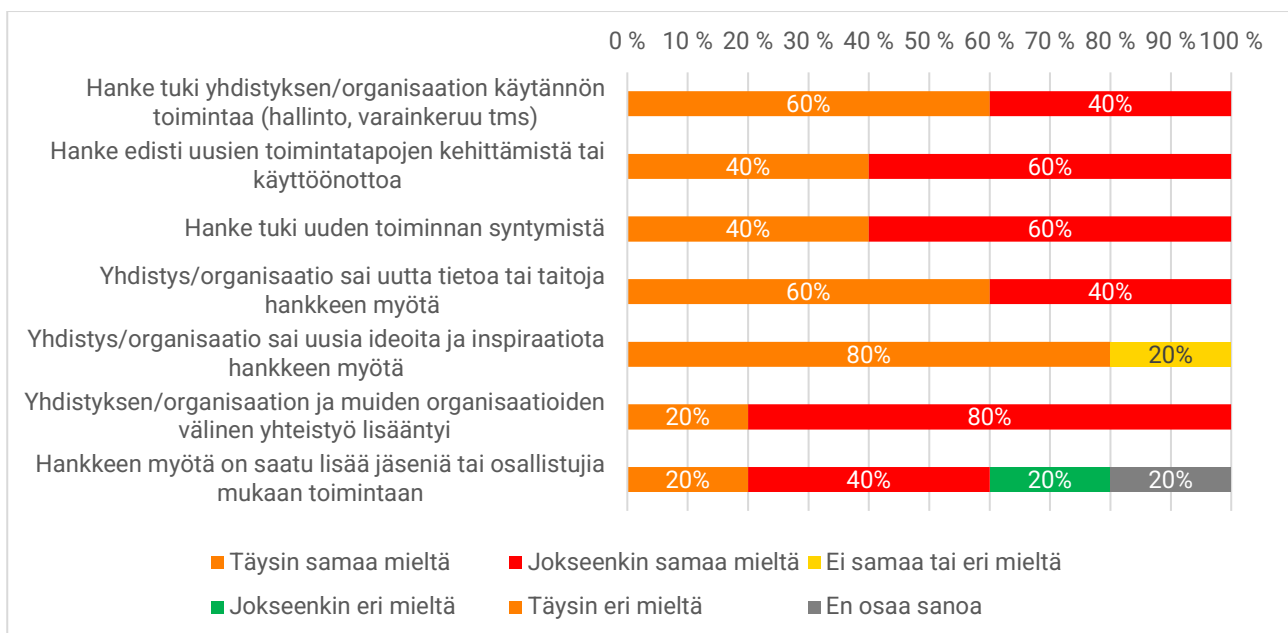
Lähe vöhljyyn -teemahankkeessa oli mukana sellaisia organisaatioita, jotka eivät olleet aiemmin hakeneet tukea Outokairalta. Toteutetuissa matkoissa tutustuttiin reitistöjen kehittämiseen Suomessa ja muualla Euroopassa, paikallishistoriaan liittyvään museotoimintaan, kansallispuistoon sekä verkostoiduttiin eri teemojen parissa (tasa-arvo, lammaspaimenkoirat ja mieskuorotoiminta).

Alahankkeet olivat tiiviisti kytköksissä Outokairan alueen historiaan, yhdistyksiin, harrastuksiin sekä matkailutoimintaan.

Sähköisessä kyselyssä teemahankkeiden alatoimenpiteiden toteuttajille kysyttiin, olisiko kehittämistoimenpide toteutettu ilman teemahankkeen rahoitusta (kuva 2). Neljä viidestä vastaajasta vastasi kieltävästi. Teemahankkeesta oli yleisimmin kuultu Leader-ryhmän henkilökunnalta, toiselta yhdistykseltä tai siitä oli luettu sanomalehdestä. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että hanke vastasi organisaation tarpeisiin. Neljä viidestä vastaajasta koki hankkeeseen käytetyn ajan ja rahan olleen hyvä investointi. Suurin osa vastaajista koki hankehakemuksen olleen vaivatonta sekä hankkeen toteutuksen ja maksatuksen olleen sujuvaa.

Teemahankkeiden tuloksena on saatu erityisesti uusia ideoita, inspiraatiota sekä uudenlaista toimintaa ja toimintatapoja. Teemahankkeet ovat myös lisänneet yhteistyötä organisaatioiden välillä sekä tukeneet organisaatioiden käytännön toimintaa. Avoimissa vastauksissa kerrottiin lisäksi, että teemahankkeen investointien myötä tiloille on saatu uusia käyttäjiä, organisaatioon on saatu uusia jäseniä sekä kansainväliset verkostot ovat vahvistuneet.

Kuva 2. Teemahankkeiden tulokset (N=5).

Teemahankkeen toteuttajat olivat tyytyväisiä sekä kevennettyyn hallintoon että yksinkertaistettuun hankehakuun, sillä ne madalsivat kynnystä hankkeen hakemiseen. Teemahankkeet olivat kuitenkin hallinnollisesti raskaita Outokairalle. Teemahankkeiden haasteina olivat erityisesti alhaiset hakijamäärät, päätöksenteon hitaus, rahoituksen aikataulut, riski käynnistämisessä ennen rahoituspäätöstä sekä hankekokonaisuuden lopullinen toteutuminen. Lisäksi Outokairalle teemahankkeet olivat haasteellisia siksi, että koordinoitiosan rahoituksen suuruus oli lopullisesti tiedossa vasta sitten, kun toimenpiteet oli toteutettu. Mikäli alatoimenpiteet alitoteutuivat tai peruuntuivat, Outokairan saama koordinoitiosa pieneni. Näin ollen esimerkiksi teemahankkeiden aikana kertynyttä Outokairan henkilöstön työpanosta ei pystytty jyvittämään hankkeille, jolloin osa kustannuksista jäi Outokairan toimintarahasta hoidettavaksi.

Nuoriso Leader

Omien hankkeiden lisäksi Outokaira rahoittaa nuorten hankkeita **Nuoriso Leader -rahoituksella**. Nuoriso Leader -rahoitus koostuu säästyneistä kuntarahoista, joita oli alun perin 40 000 euroa, mutta josta oli alkuvuonna 2023 jäljellä vielä 21 000 euroa. Nuoriso Leader -haku on jatkuva ja hankeprosessi on kevennetty.

Vuonna 2018 käynnistyneellä Nuoriso Leader -rahoituksella on rahoitettu 17 hanketta, jotka ovat kohdistuneet erityisesti nuorten harrastusmahdollisuuksiin kylillä. Nuoriso Leaderistä on rahoitettu mm. frisbeegolf-rata, SUP-lautoja, käsipainot, estetarvikepaketti hevosharrastajille, jääkiekkomaalivahdin varusteita, pakopelejä, nuorten hevosajokärkyt, skeittiparkki, turvavälineitä vaelluksille, rantalentopallokenttä sekä kunnostettu jollia. Lisäksi rahoituksella on hankittu ruohonleikkuri, joka mahdollistaa nuorten kesätyöllistämisen urheilukentän nurmialueiden hoidon parissa.

Nuoriso Leader -hankkeiden hakijoina on ollut nuorisoryhmiä (2), urheiluseuroja (5), partiolippukuntia (2), kyläyhdistyksiä (5) sekä muita yhdistyksiä. Nuoriso Leader -rahoitusta ovat hakeneet erityisesti sellaiset toimijat, jotka eivät muuten ole Leader-toiminnassa mukana tai tuenhakijoina. Kaikista Nuoriso Leader -tuensaajista 12 ei ollut saanut Leader-tukea ohjelmakaudella 2014–2020.

2.3. Indikaattorit

Meän Outokaira -strategian määrällisistä tavoitteista osa on ylittynyt huomattavasti, kun taas osaan ei ole löydetävissä seurantatietoa (uudet yritykset, hankkeiden vaikutuspiirissä olevat työpaikat ja osallistujat hankkeissa). Hyrrä-järjestelmän tietojen mukaan rahoitettujen yritystukien myötä on syntynyt 43 uutta työpaikkaa ja hankkeisiin on osallistunut 398 organisaatiota. Uusien yritysten määrää ei Hyrrä-tiedoista saa, sillä ne raportoidaan vain alatoimenpiteessä 6.2 (Yrityksen perustamistuki maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan), joka oli työnjakosopimuksen mukaan ohjattu ELY-keskukseen. Yritystukien indikaattorien tavoitteet ja toteumat on listattu alla olevassa taulukossa 11.

Taulukko 11. Outokairan strategian tavoitteet ja toteuma.

Tavoite	Tavoite (kpl)	Toteuma (kpl)
Uusia yrityksiä	48	-
Uusia työpaikkoja	40	43
Hankkeiden vaikutuspiirissä olevat työpaikat	175	-
Yritysten hankkeita	60	61
Kehittämishankkeita	20	33
Yhteisöllisiä investointeja	65	48
Kansainvälisiä hankkeita	5	3

Alueiden välisiä hankkeita	3	13 ²
Osallistuvia organisaatiota hankkeissa	90	398
Kylät, joissa hankkeita toteutetaan	48	28
Osallistujia hankkeissa	3 500	-
Kansalaisjärjestöjen osuus hankkeiden hakijoista	75 %	78 %
Arvioinnit	2	2

Leader-ryhmiltä ohjelmakaudella 2014–2020 sekä siirtymäkaudella 2021–2022 tukea saaneet hankkeet ja yritystuet raportoivat aikaansaadut tuotokset Manner-Suomen maaseutuohjelman 2014–2020 indikaattoreilla. Vaikka indikaattoreiden tulkintaan liittyy varauksia, ne valottavat kuitenkin hankkeiden tuotoksia määrällisesti.

Hankkeilla on rakennettu, kunnostettu tai varusteltu 101 rakennusta ja rakennelmaa sekä tehty ympäristöä parantavia toimia (47 kappaletta). Lisäksi hankkeet ovat työllistäneet noin 13 henkilöä. Hankkeissa on tehty noin 34 400 tuntia talkootöitä. Nämä indikaattoritoteumat on esitetty taulukossa 12.

Taulukko 12. Kehittämishankkeiden raportoimat indikaattoritoteumat.

Indikaattori	Lähtötaso	Toteuma	Muutos
Rakennetut/kunnostetut/varustetut rakennukset ja rakennelmat	0	101	101
Tuetussa hankkeessa tehdyt talkootyötunnit	0	34 412	34 412
Ympäristöä parantavat toimet	0	47	47
Hankkeen aikana työllistyneiden määrä Miehet, 29 vuotta ja yli	0	1.55	1.55
Hankkeen aikana työllistyneiden määrä Miehet, alle 29 vuotta	0	0.59	0.59
Hankkeen aikana työllistyneiden määrä Naiset, 29 vuotta ja yli	0	9.46	9.46
Hankkeen aikana työllistyneiden määrä Naiset, alle 29 vuotta	0	1.09	1.09
Hankkeen aikana työllistyneiden määrä yht.	0	12.69	12.69

Lähde: Hyrrä

2.4. Strategian tavoitteiden toteutuminen

Outokaira seurasi Meän Outokaira -strategian painopisteiden toteutumista omalla seurantataulukolla. Valtaosa (86 %) hankkeista toteutti painopistettä 1 (paikallinen kulttuuri ja paikalliset elinkeinot). Uusiutuva energia- ja ruoka-painopisteissä oli noin kymmenisen hanketta kussakin, kun taas kädentaidot ja taide -painopisteessä oli vain kaksi hanketta.

Painopisteiden etenemisen seuranta oli ollut haasteellista sen vuoksi, että osa hankkeista olisi sopinut useampaan painopisteeseen, mutta painopiste määräytyi sen mukaan, mitä hanke toteutti eniten. Lisäksi arvioitsijan huomio on, että käsitteinä kulttuuri, kädentaidot ja taide ovat hyvin lähellä toisiaan. Näin ollen näihin teemoihin liittyviä hankkeita on suhteellisen vaikea erottaa toisistaan.

² Alueiden välisiksi hankkeiksi on laskettu Lapin Leader-ryhmien yhteiset hankkeet, joita Outokaira hallinnoi, sekä alueiden väliset hankkeet, joita Outokaira rahoitti (listattu taulukossa 8).

Tosin painopisteessä 2 (kädentaidot ja taide) oli keskitytty luovien alojen hyödyntämiseen matkailussa ja teollisessa toiminnassa, mikä eittämättä kaventaa sen fokusta. Hankkeiden jakautuminen painopisteittäin ja hanketyypeittäin on esitelty taulukossa 13.

Taulukko 13. Hankkeiden jakautuminen painopisteittäin, kpl

Painopisteet	Hanketuki	Teemahanke	Yritystuki	Yhteensä	%
1 paikallinen kulttuuri ja paikalliset elinkeinot	63	3	54	120	87
2 kädentaidot ja taide	0	0	2	2	1
3 ruoka	3	0	3	6	4
4 uusiutuva energia	8	0	2	10	7
Yhteensä	74	3	61	138	

Lähde: Outokaira tuottamhan ry:n oma seurantatieto

Meän Outokaira -strategiassa oli hahmoteltu, että strategian 4,97 miljoonan euron julkisesta rahoituksesta (EU, valtio ja kunta) hankerahoitus olisi noin 3,99 miljoonaa euroa. Tämä oli jaettu alustavasti seuraavalla tavalla: painopiste 1 saisi noin 2,8 miljoonaa euroa (71 %), painopiste 2 noin 0,75 miljoonaa euroa (19 %), painopiste 3 noin 0,25 miljoonaa euroa (6 %) ja painopiste 4 noin 0,15 miljoonaa euroa (4 %).

Toteutunut rahoitussuunnitelma ei kovinkaan hyvin vastaa suunniteltua rahanjakoa. Lähimpänä arvioitua rahoitusta on painopiste 3. Uusiutuvan energian hankkeisiin on käytetty rahaa huomattavasti strategiassa ajateltua enemmän, kun taas kädentaitoihin ja taiteeseen hankerahoitusta on mennyt huomattavasti suunniteltua vähemmän. Painopisteen 1 hankkeisiin on sinänsä kulunut suunniteltua enemmän rahaa, koska siirtymäkauden tuet toivat lisää rahaa budjettiin, mutta sen osuus on suunniteltua pienempi. On kuitenkin huomattava, että esimerkiksi jotkin kylätalojen remontit, joissa oli mukana yleiseen viihtyvyyteen ja energiatehokkuuteen liittyviä toimia, on merkitty painopisteen 4 alle. Painopisteiden julkisen rahoituksen jakautuminen ja rahoitusosuudet näkyvät taulukossa 14.

Taulukko 14. Rahoituksen (EU, valtio ja kunta) jakautuminen painopisteittäin, euroa.

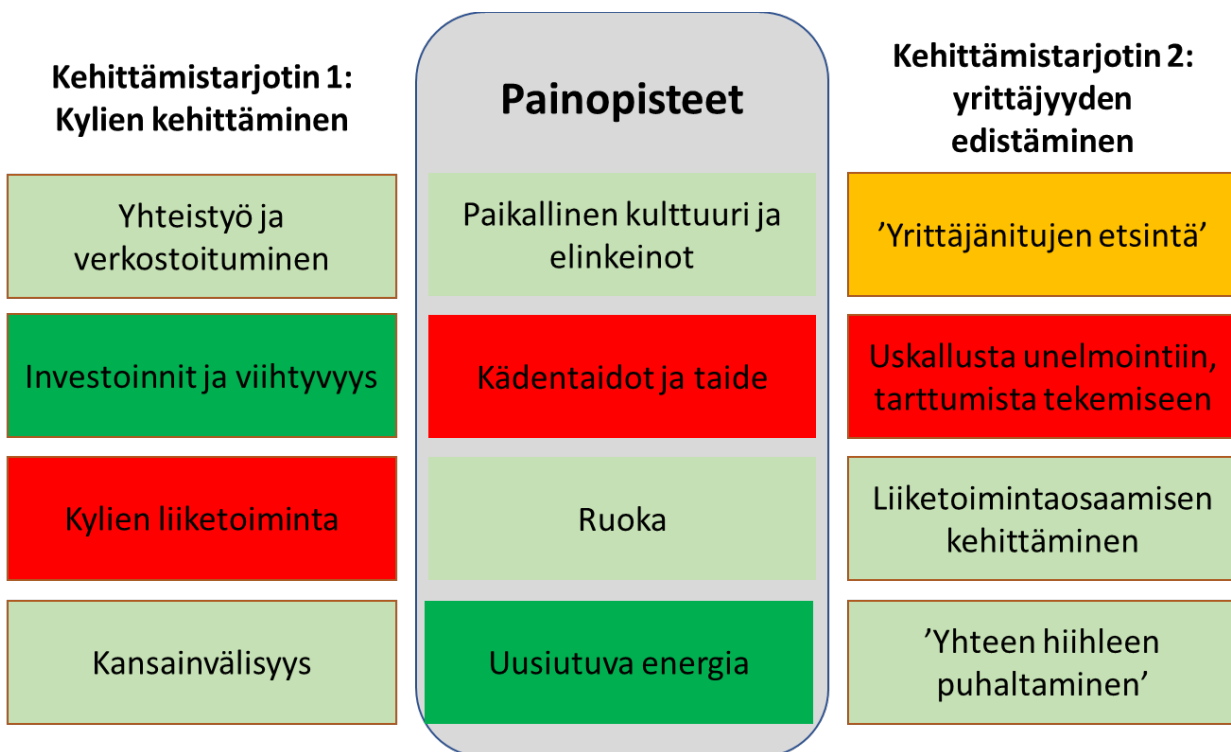
Painopisteet	Hanketuki	Teemahanke	Yritystuki	Yhteensä	%
1 paikallinen kulttuuri ja paikalliset elinkeinot	1 934 959	262 675	1 669 893	3 867 527	90
2 kädentaidot ja taide			37 650	37 650	1
3 ruoka	120 055		33 353	153 408	4
4 uusiutuva energia	163 149		96 745	259 894	6
Yhteensä	2 218 163	262 675	1 837 641	4 318 479	

Lähde: Outokaira tuottamhan ry:n oma seurantatieto

Outokaira on onnistunut suhteellisen hyvin kylien kehittäminen -kehittämistarjottimensa tavoitteiden edistämisessä (kuva 3). Erityisesti kylien investoinnit ja viihtyvyys -suupala onnistui hyvin, mikä näkyy uusiutuva energia sekä paikallinen kulttuuri ja elinkeinot -painopisteiden onnistumisena,

mutta kylien liiketoimintaosaamiseen ei saatu toivottua kehitystä. Sen sijaan yrittäjyyden edistäminen -kehittämistarjotin ei toteutunut suunnitellusti. Yrittäjyyttä edistettiin Peräpohjolan Leader ry:n kanssa yhteisellä yrittäjyys Hankkeella. Koska kunnallisilla elinkeino-yhtiöillä oli hyvä ote yrittäjyyden edistämisestä Outokairan alueella, Leader-ryhmä päätti keskittyä yritysten investointeihin sekä yritysten verkostointiin mm. matkailuhankkeiden ja muun toiminnan avulla. Näin ollen Paikallinen kulttuuri ja paikalliset elinkeinot -painopiste sai runsaasti yrityshankkeita. Yritysten liiketoimintaosaamista ja verkostointia on kehitetty yritysryhmähankkeiden sekä matkailusektorilla Outokairan omien hankkeiden avulla. Yritysryhmähankkeet ovat olleet haasteellisia toteuttaa, sillä Outokairan alueella ei ole ollut montakaan kiinnostunutta koordinaattoria kokoamaan yritysryhmiä ja hallinnoimaan hanketta.

Kuva 3. Meän Outokaira -strategian tavoitteiden toteutuminen.

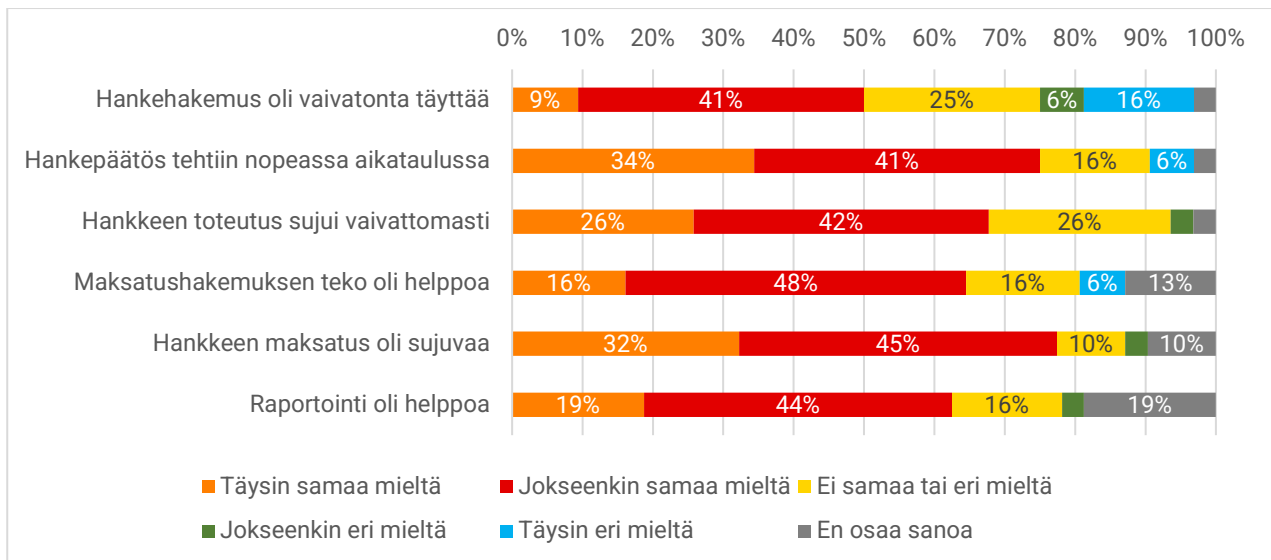
2.5. Hankehallinto

Hanke- ja yritystukien saajat olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä Outokairan tukeen sekä hankkeiden hallinnointiin liittyviin seikkoihin. Hanke- ja yritystukien kyselyyn vastanneiden mukaan hankkeen onnistumista tukivat erityisesti Leader-ryhmän tuki ja ohjeistus (37 % vastaajista tätä mieltä), hankkeen hyvä suunnittelu (23 %), riittävät resurssit hankkeen toteuttamiseen (17 %) ja hanketoimijoiden oma osaaminen (10 %). Hankkeen toteutusta hankaloittivat erityisesti hankkeen toteutukseen varattujen henkilöresurssien vähyys, hakemukseen tarvittavien dokumenttien ja lupien saaminen, hankkeen hallinnointi, omarahoitusta ja hankkeen maksatukseen kulunut aika. Haastatteluissa nousi esiin se, että yhdistyksissä on tärkeää olla niin tietotekniikan ja projektisuunnittelun taitavia henkilöitä kuin tarvittava yhdistysosaaminen. Myös yhdistysten kirjanpito, dokumentointi ja sähköisen asioinnin valtuudet tulee olla kunnossa, sillä hakemuksiin ja

maksatuksiin tarvitaan dokumentaatiota yhdistykseltä sekä Suomi.fi -valtuudet. Osa yhdistystoimijoista koki Hyrrä-järjestelmän haastavana, kun taas toisille se ei tuottanut lainkaan vaikeuksia. Haastattelujen perusteella sai selkeästi kuvan, että ensimmäisen hankkeen sähköinen hakemus ja hallinnointi oli mutkikasta, mutta systeemi oli opittavissa ja työ helpottui, mitä useamman hankkeen toteutti. Haastatteluissa nousi myös esiin, että yritysryhmähankkeet olivat olleet haasteellisia koota ja hallinnoida. Lisäksi koronapandemia ja kumppanimaiden päätöksentekoprosessit olivat haastaneet kansainvälisen nuorisohankkeen toteuttamista.

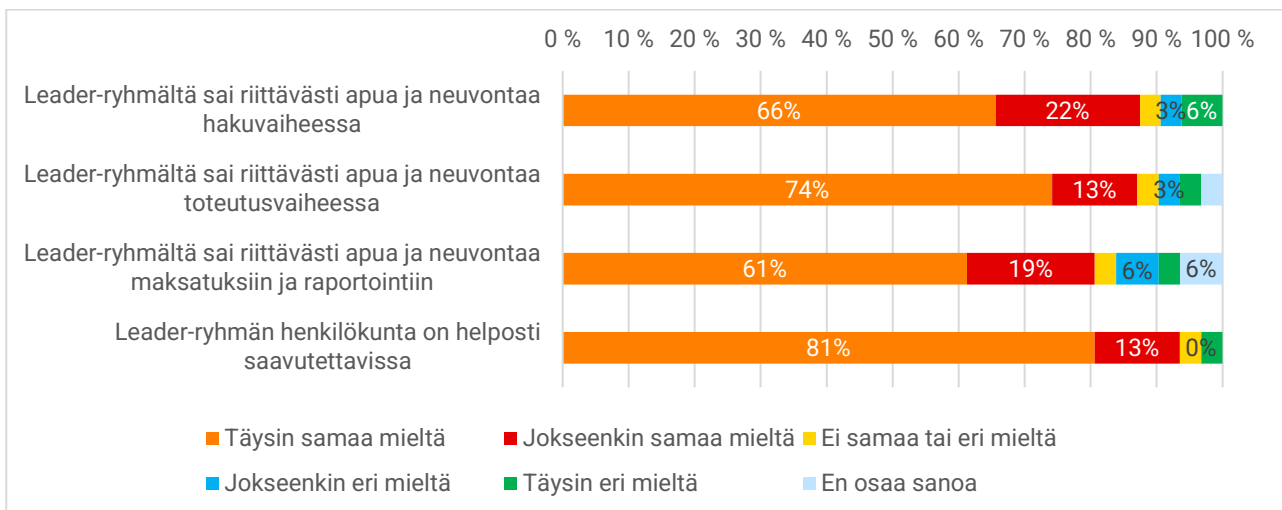
Puolet kyselyyn vastanneista hanke- ja yritystukien saajista koki hankehakemuksen vaivattomaksi täyttää. Noin viidesosa vastaajista oli eri mieltä väittämästä. Kolme neljäsosaa vastaajista oli tyytyväisiä hankepäättöksen nopeuteen sekä maksatusten sujuvuuteen. Maksatushakemuksen tekemistä ja raportointia piti helppona noin kaksi kolmasosaa vastaajista. (Kuva 4)

Kuva 4. Hanke- ja yritystukien saajien näkemys hankehallinnosta (N=32).

Hanke- ja yritystuen saajat olivat pääosin tyytyväisiä Outokairalta saamaansa apuun hankkeen eri vaiheissa. Vähintään neljä viidesosaa kyselyyn vastaajista oli samaa mieltä kaikkien väittämien kanssa. Selkeästi eniten tukea tarvittiin maksatuksiin ja raportointiin. Haastatteluissa mainittiin, että **Outokairalta saa aina apua, mutta pitää myös osata kysyä sitä.** (Kuva 5)

Kuva 5 Leader-ryhmän tuki hankeaikana (N=32)

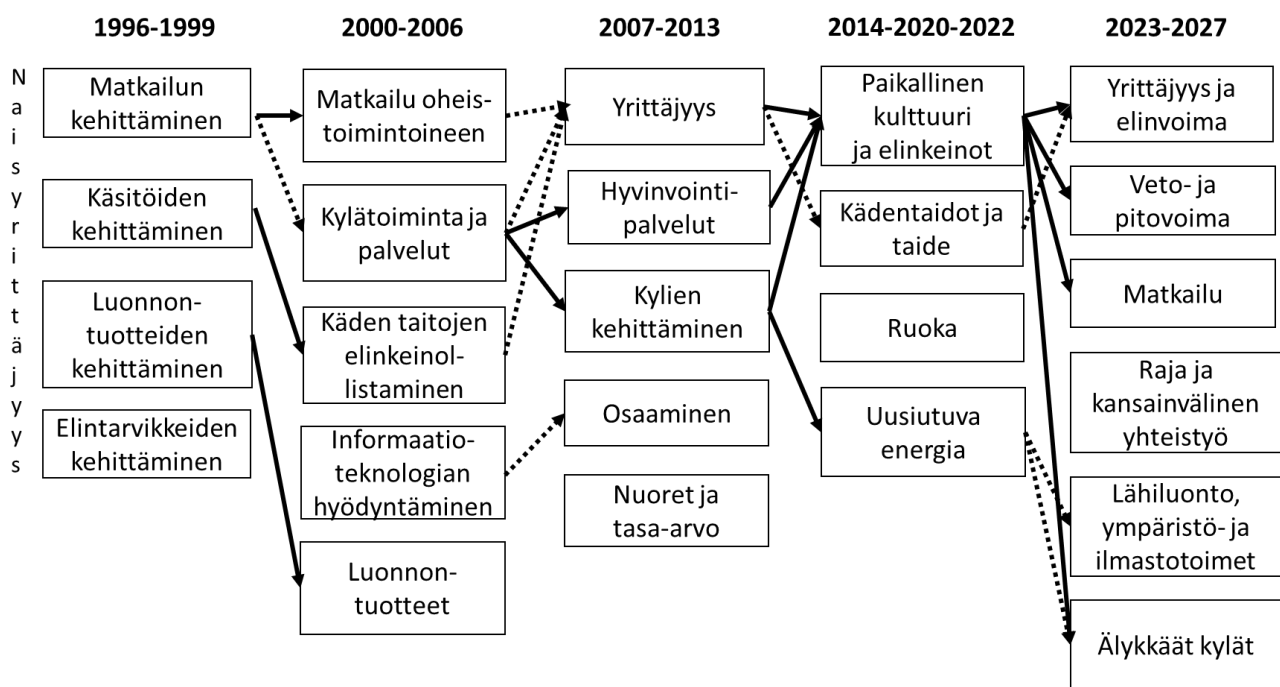
Outokairan henkilöstö sai haastatteluissa ja sähköisen kyselyn avovastauksissa kiitosta toiminnastaan. Pitkään toimineiden vakituisten henkilöiden koettiin osaavan asiansa ja täydentävän toisiansa – siinä missä toinen innostaa ja maalaa visioita isolla pensselillä, toinen maalaa yksityiskohdat tarkemmin pienellä pensselillä. Outokairan projektihenkilöstön nähtiin myös tuovan erilaista osaamista ja uutta kehittämisetettä Outokairan työhön. Lapin yhteisen viestintähankkeen nähtiin tuoneen paljon näkyvyyttä myös Outokairan työlle ja hankkeille sekä uudenlaista viestintää Leader-toimintaan.

3. PITKÄN AIKAVÄLIN KEHITTÄMINEN

Outokairan strategisissa painotuksissa on nähtävissä **sekä jatkuvuutta että muutosta**. Leader II -kaudella ohjelman punaisena lankana oli naisryttäjäyden kehittäminen eri teemojen (matkailu, käsityöt, luonnontuotteet ja elintarvikkeet) kautta, kun taas vuodesta 2000 lähtien strategioiden pääteemat ovat olleet elinkeinojen ja kylien kehittäminen. Nämä ovat ilmenneet erilaisissa yhdistelmissä (esim. kylätoiminta ja palvelut tai paikallinen kulttuuri ja elinkeinot) tai erikseen. Joissakin strategioissa matkailu on nostettu erilliseksi teemakseen, kun taas joissakin se on sisällytetty ryttäjäyteen tai elinkeinojen kehittämiseen. Jokaisessa strategiassa on ollut lisäksi joitakin teemoja, joita ei itsenäisinä ole jatkettu seuraavilla ohjelmakausilla (esim. luonnontuotteet). Esimerkiksi ohjelmakaudella 2023–2027 luonto, ympäristö, ilmasto sekä älykkäät kylät ovat teemoja CAP-strategiasuunnitelmassa ja siten myös Leader-työssä.

Kuva 6. Outokaira tuottamhan ry:n kehittämisstrategian painopisteet eri ohjelmakausilla.

Vertailtaessa rahoitettujen hankkeiden määriä ja euromääriä teemoittain (kuva 6 ja kuva 7) eri ohjelmakausien kehittämisen painotukset ovat nähtävissä selkeästi. Leader-toiminnan alkuvuosina kyläkehittämishankkeita toteuttivat kunnat koko Outokairan alueen hyväksi³, sillä Outokairan kassatilanne ei silloin mahdollistanut suurien hankkeiden toteuttamista itse. Ohjelmakaudella 2000–2006 Outokaira rahoitti laajoja kylien aktivointi- ja kehittämishankkeita sekä yrittäjyys- ja kehittämishankkeita. Ohjelmakaudesta 2007–2013 lähtien puolestaan kylätalojen ja niiden

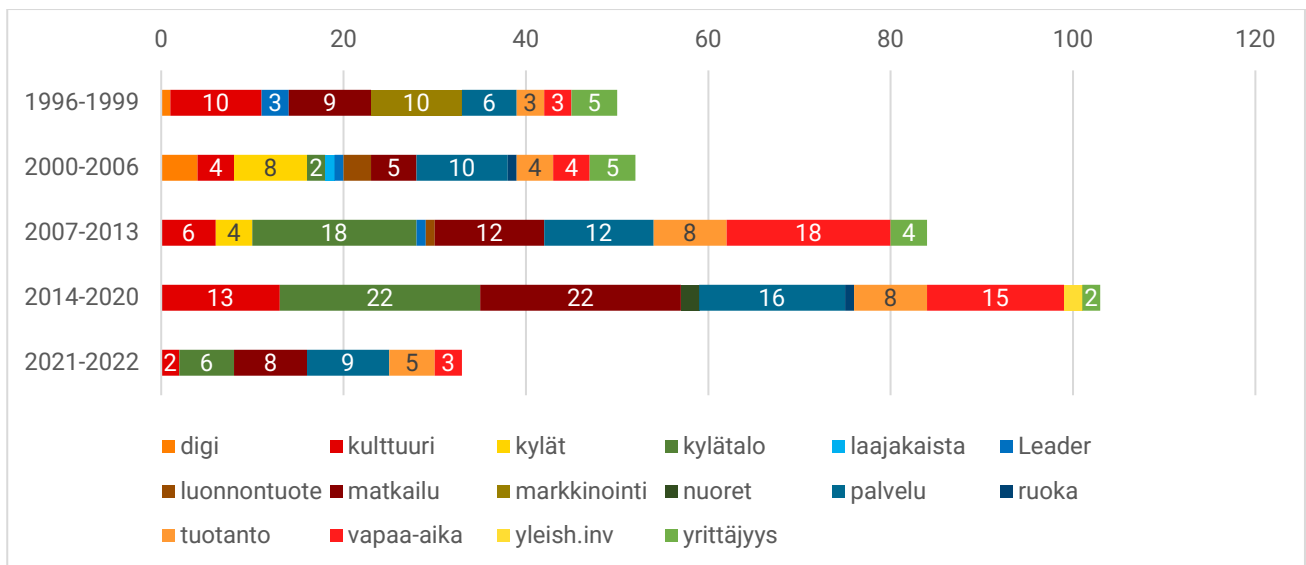
³ Tornio toteutti ensimmäisen kylähankkeen ”Meän kylät yhdessä eteenpäin” sekä luonnontuotehankkeen ”OULA - Outokairan luonnontuotehanke”, Ylitornio tuki matkailun kehittämistä Outokairan kultamaat-hankkeilla ja Pellon kunta puolestaan toteutti Kylät järvien syleilyssä -hankkeilla kylien kehittämistä.

ympäristöjen investointihankkeiden määrä on kasvanut, samoin vapaa-aikaan ja matkailuun liittyvien yleishyödyllisten investointien ja yritystukien määrä. Yritystukien määrä ja euromäärät ovat kasvaneet tasaisesti niin teollisuudessa (sis. tuotanto) kuin palveluissa. On toki otettava huomioon, että Outokairan budjetti on myös kasvanut ohjelmakaudelle 2014–2020 tultaessa.

Toimintansa alussa Outokaira rahoitti paikallisten tuotteiden markkinoinnin kehittämistä erilaisilla aktivointi- ja koulutushankkeilla. Vuosituhannen alussa Outokaira rahoitti puolestaan digitalisaatioon liittyviä hankkeita, ja ohjelmakaudella 2014–2020 erityisesti kulttuuriin liittyvien hankkeiden määrä ja tukisummat ovat nousseet. Nuorisohankkeita on ollut eri ohjelmakausilla vähän. Nuorisohankkeetkin ovat painottuneet viimeisimmälle ohjelmakaudelle 2014–2020. Outokairan rahoitusta on käytetty myös Leader-toiminnan kehittämiseen, mm. Lapin Leader-ryhmien yhteistyön kehittämiseen sekä Leader-asiamiehen palkkaamiseen kaikkien Suomen Leader-ryhmien yhteisrahoituksella.

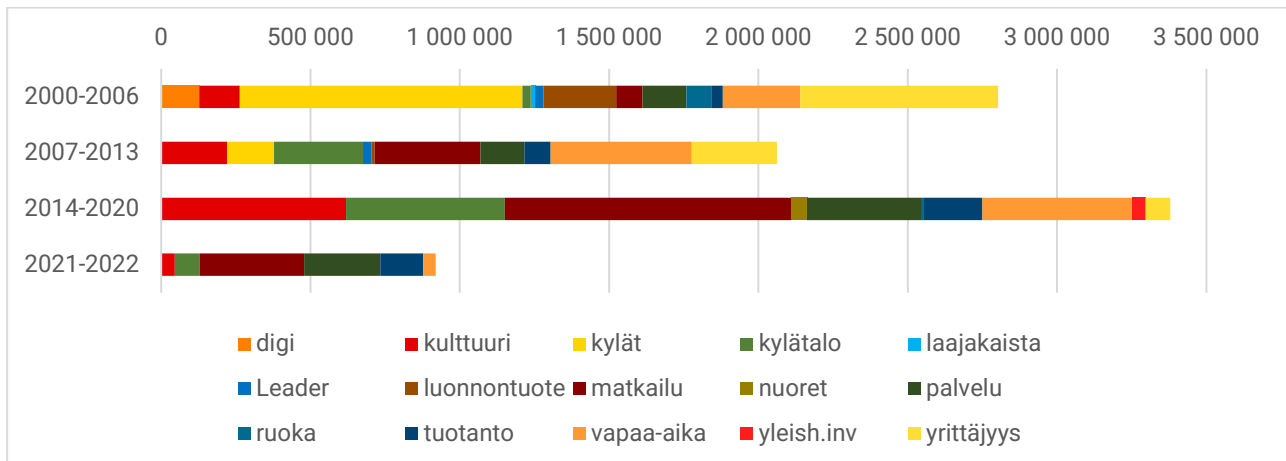
Strategisen kehittämisen rooli näyttää kasvaneen Outokairan työssä ohjelmakausien edetessä. Ohjelmakaudella 2000–2006 hankkeet jakautuivat 14 eri teemaan ja osa hankkeista oli huomattavan pieniä. Taas ohjelmakaudella 2014–2020 teemojen määrä oli vähentynyt kymmeneen ja niihin käytetty rahamäärä oli keskimäärin suurempi.

Kuva 7 Hankkeiden määrä teemoittain eri ohjelmakausilla (kpl)

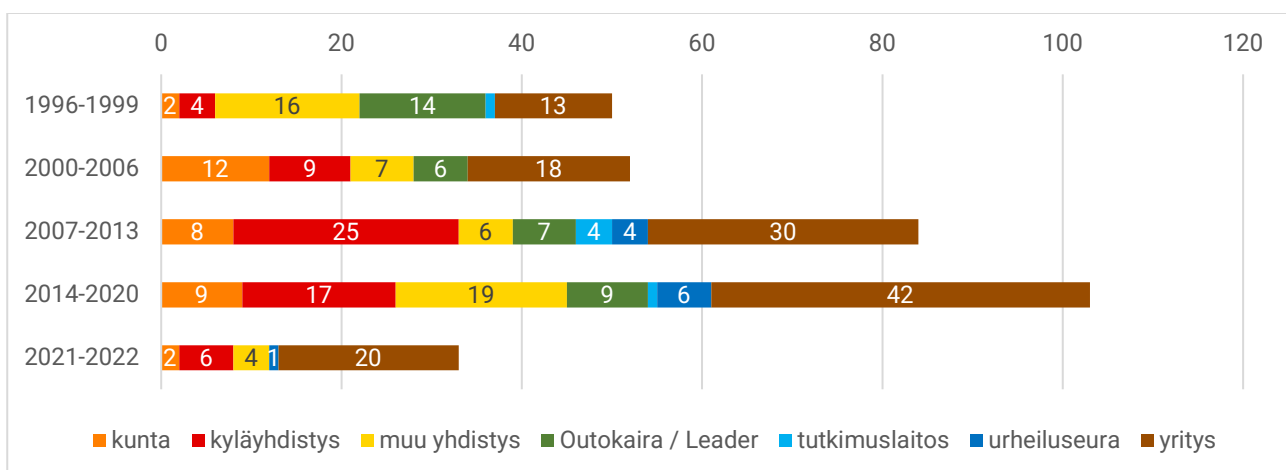
Siinä missä kylien kehittämiseen ja yrittäjyyteen innostamiseen käytettiin reilusti yli puolet julkisesta rahoituksesta ohjelmakaudella 2000–2006, matkailun, palveluiden, kulttuurin ja vapaa-ajan hankkeiden osuus on kasvanut ajan myötä huomattavasti (kuva 8). Ohjelmakauden 1996–1999 lukuja ei ole mukana tässä taulukossa, sillä yritystuista ei ole saatavilla rahoitustietoa tältä ohjelmakaudelta.

Kuva 8. Rahoitus teemoittain eri ohjelmakausilla (miljoonaa euroa).

Outokairan tuensaajien joukko on muuttunut ohjelmakausien edetessä (kuva 9). Tuensaajia tarkasteltaessa on nähtävissä sekä yritystuen merkityksen kasvu Leader-toiminnassa että kehittämistoiminnan painopisteiden muutos aktivointihankkeista yritysten ja kyläyhdistysten toteuttamien hankkeiden suuntaan. Leader-toiminnan alkuvuosina kunnat ja Outokaira vetivät kylien kehittämishakkeita, joilla aktivoitiin kyliä toimintaan, kun taas ohjelmakaudesta 2007–2013 lähtien suunta on ollut kohti kylien omaa hanketoimintaa sekä yritysten kehittämis- ja investointitukia. Toki ohjelmakaudella 2007–2013 rahoitettiin vielä laajoja kylien kehittämishankkeita. Lisäksi Outokaira on pyrkinyt tietoisesti edistämään muiden yhdistysten osallistumista Leader-työhön, mikä näkyy muiden yhdistysten osuuden kasvuna tuensaajista. Kyläyhdistykset (ml. nuoriseurat, kyläseurat sekä urheiluseurat, jotka hallinnoivat kylätaloja) olivat aktiivisimpia ohjelmakaudella 2007–2013. On kuitenkin huomattava, että osa kyläyhdistyksistä toteutti useampia hankkeita ohjelmakauden aikana. Esimerkiksi ohjelmakaudella 2007–2013 hankkeita toteuttavia kyläyhdistyksiä oli 15, kun taas ohjelmakaudella 2014–2020 niitä oli 12 (sis. teemahankkeiden toteuttajat).

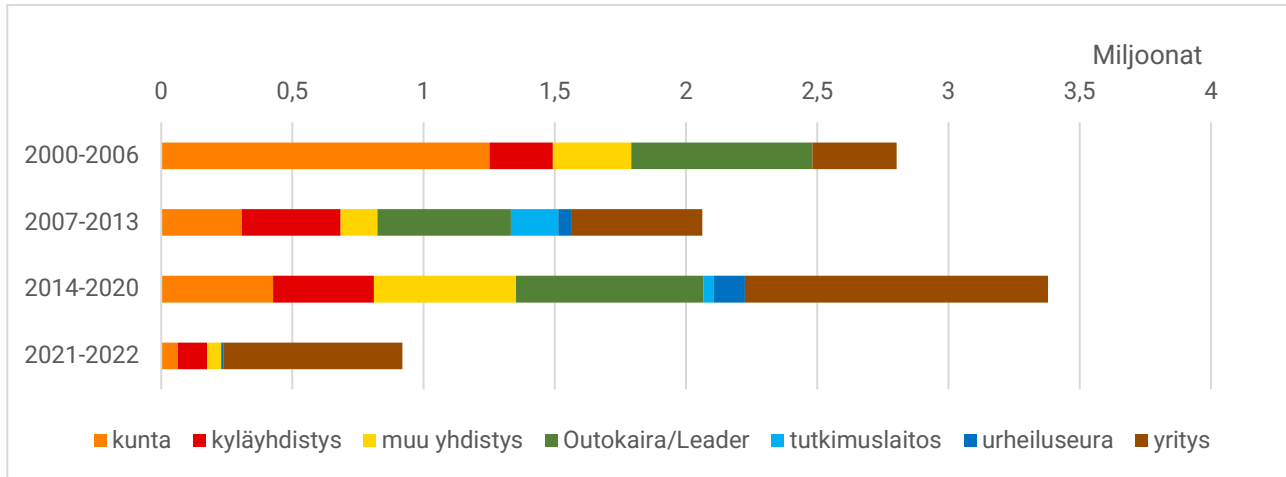
Kuva 9. Outokairan hanke- ja yritystukien tuensaajat tyypeittäin (kpl).

Tuensaajajoukon sekä tuettujen toimien muutos näkyy myös tuen euromääräisessä jakautumisessa tuensaajatyypeittäin (kuva 10). Kun vuosituhannen alussa kuntien vetämiin kylien kehittämishankkeisiin sekä Outokairan vetämiin yrittäjyyden kehittämishankkeisiin käytettiin suuri osa budjetissa, on myöhemmillä ohjelmakausilla erilaisten toimijoiden (esim. yritykset,

kyläyhdistykset ja muut yhdistykset) rooli kehittäjänä kasvanut, mikä näkyy myös tukisummissa. Ohjelmakaudella 2014–2020 Outokaira on hallinnoinut useampaa kehittämis- ja teemahanketta eri teemoissa (matkailu, kulttuuri ja kylien kehittäminen). Ohjelmakauden 1996–1999 lukuja ei ole mukana tässä taulukossa, sillä yritystuista ei ole saatavilla rahoitustietoa tältä ohjelmakaudelta.

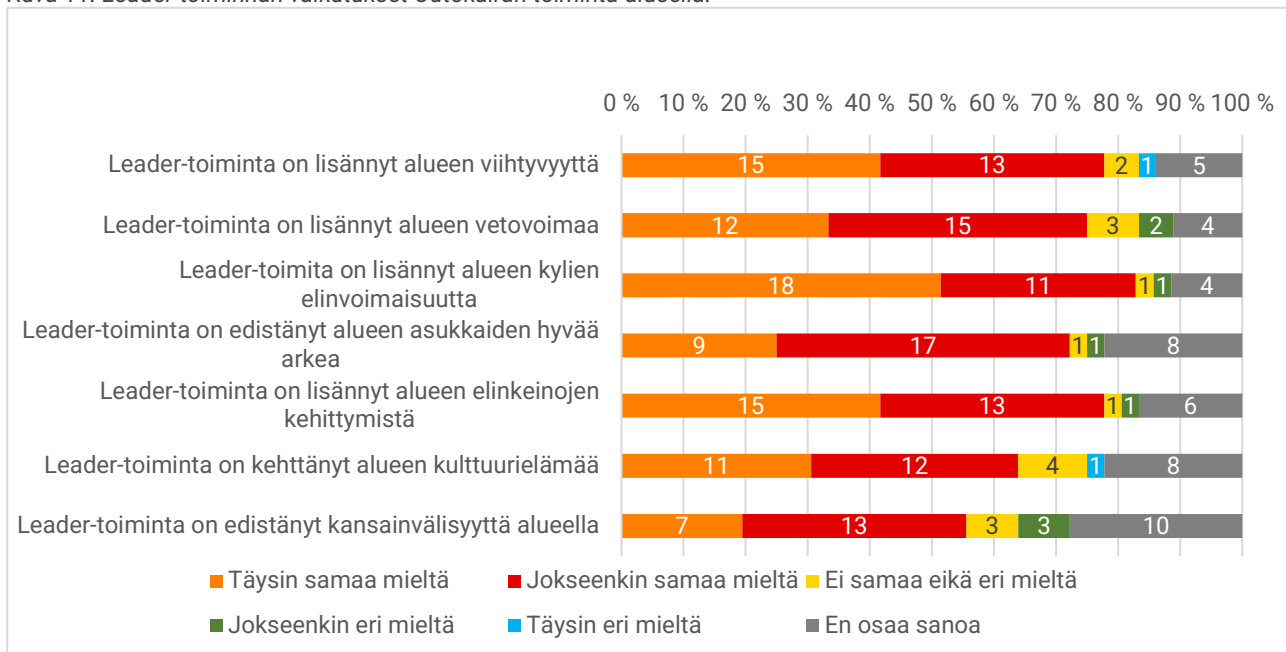
Kuva 10 Outokairan hanke- ja yritystukien määrä tuensaajatyypeittäin (miljoonaa euroa)

Leader-toiminnan vaikutukset

Sähköisessä kyselyssä tuensaajille kysyttiin vastaajien näkemyksiä Leader-toiminnan vaikutuksista eri aihealueisiin liittyen.

Kuva 11. Leader-toiminnan vaikutukset Outokairan toiminta-alueella.

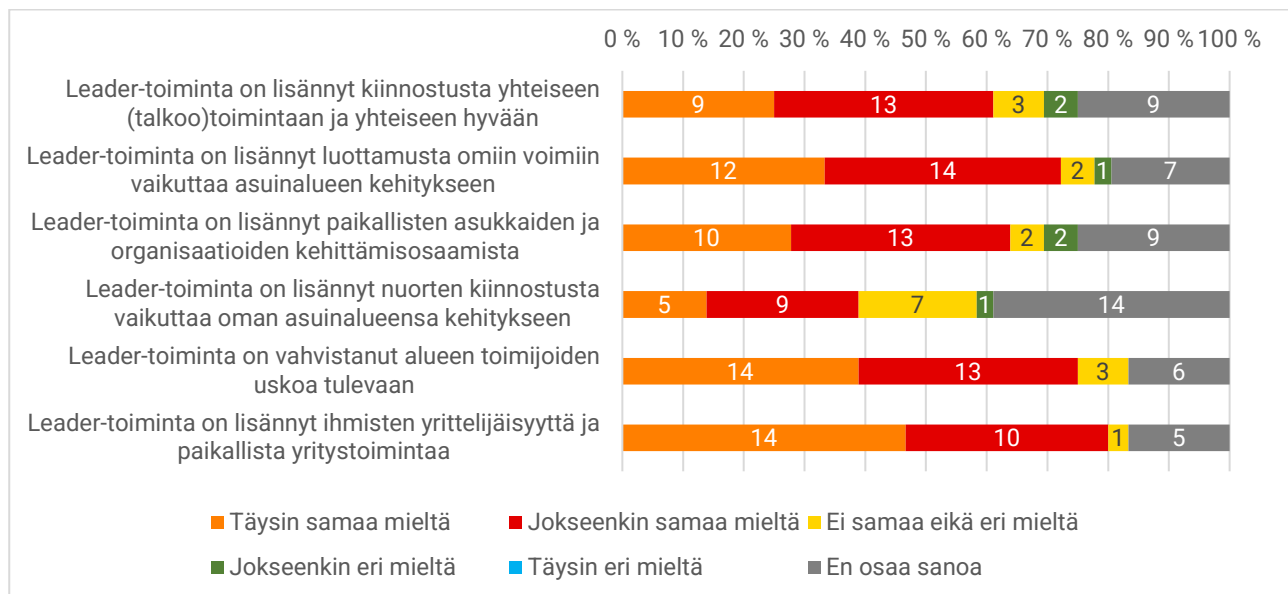
Yli kolme neljäsosaa vastaajista koki Leader-toiminnan vaikuttaneen erityisesti kylien elinvoimaisuuteen, elinkeinojen kehittymiseen ja alueen viihtyvyyteen (kuva 11). Hieman pienempi osuus vastaajista koki Leader-toiminnan edistäneen alueen vetovoimaa ja asukkaiden hyvää arkea.

Vaikka yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että Leader-toiminta on lisännyt alueen kulttuurielämää ja edistänyt kansainvälisyyttä, epätietoisten osuus oli näissä kysymyksissä yli viidennes vastaajista.

Konkreettisten muutosten lisäksi Leader-toiminnalla on ollut sosiaalisia vaikutuksia (kuva 12). Kyselyn vastausten perusteella voi todeta, että Leader-toiminta on lisännyt erityisesti ihmisten yrittelijäisyyttä ja paikallista yritystoimintaa, vahvistanut alueen toimijoiden uskoa tulevaan sekä lisännyt luottamusta omiin voimiin vaikuttaa asuinalueen kehitykseen. Leader-toiminnan ei kuitenkaan nähty lisänneen nuorten kiinnostusta vaikuttaa oman asuinalueensa kehittämiseen. Yli kolmannes vastaajista ei kuitenkaan ollut tietoisia asiasta vaan vastasi ”en osaa sanoa”.

Noin kaksi kolmasosaa kyselyyn vastaajista oli sitä mieltä, että Leader-toiminta on lisännyt kiinnostusta yhteiseen (talkoo)toimintaan ja yhteiseen hyvään. Haastatteluissa nousi esiin useampaan otteeseen talkoolaisten määrän vähentyminen ja talkooväen vanheneminen. Mahdollisuus käyttää talkootyötä osana omarahoitusta mainittiin useammassa haastattelussa positiivisena asiana. Näin pienten yhdistyksen omarahoituksen määrä pienenee sellaiselle tasolle, että hanketoiminta on mahdollista. Lisäksi yhdessä tekeminen kasvattaa osallisuutta ja kylän yhteishenkeä.

Kuva 12. Leader-toiminnan sosiaaliset vaikutukset.

4. VASTAUKSET

ARVIOINTIKYSYMYKSIIN

Arvioinnissa selvitettiin vastauksia arviointikysymyksiin, jotka liittyivät Outokairan paikallisen kehittämisstrategiaan, hanketyyppeihin sekä Outokairan toimintaan. Alla on esitetty vastaukset arviointikysymyksiin koko arvioinnissa kerätyn ja analysoidun aineiston pohjalta.

Strategia

Missä määrin Meän Outokaira -strategia vastasi alueella tunnistettuihin tarpeisiin?

Missä määrin Meän Outokaira -strategian tavoitteet saavutettiin?

Missä määrin painopisteiden (paikallinen kulttuuri ja elinkeinot, kädentaidot ja taide, ruoka sekä uusiutuva energia) tavoitteet saavutettiin?

Meän Outokaira -strategia vastasi alueen tarpeisiin hyvin. Strategia eli ajassa siten, että sen toteuttaminen mahdollisti alueen tarpeiden täyttämisen ohjelmakauden aikana. Strategian tavoitteet pääosin saavutettiin. Työpaikkoja luotiin odotettua enemmän, ja hankkeisiin osallistui neljä kertaa odotettua enemmän organisaatioita. Hankkeita toteutettiin noin puolessa Outokairan kylistä.

Hankkeita rahoitettiin painopisteen ”paikalliskulttuuri ja elinkeinot” alla, mutta myös pieneksi kaavailtu painopiste ”uusiutuva energia” toteutui odotettua paremmin. Ainoastaan painopiste ”kädentaidot ja taide” ei toteutunut odotetusti. Outokaira onnistui suhteellisen hyvin kehittämistarjottimensa ”kylien kehittäminen” tavoitteiden saavuttamisessa. Erityisesti kylien investoinnit ja viihtyvyys -suupala onnistui hyvin, mikä näkyy uusiutuva energia sekä paikallinen kulttuuri ja elinkeinot -painopisteiden onnistumisena, mutta kylien liiketoimintaosaaminen ei saanut tuulta alleen. Sen sijaan yrittäjyyden edistäminen -kehittämistarjotin ei toteutunut suunnitellusti, sillä alkuperäinen ajatus oli keskittyä yrittäjyyttä harkitsevien tai juuri yritystoiminnan aloittaneiden yrittäjien tukemiseen. Yrittäjyyttä edistettiin Peräpohjolan Leaderin kanssa yhteisellä yrittäjyyshankkeella. Kunnallisten elinkeinoyhtiöiden keskittyessä yrittäjyyden edistämiseen Outokairan alueella Leader-ryhmä päätti keskittyä yritysten investointeihin sekä yritysten verkostointiin mm. matkailuhankkeiden ja muun toiminnan avulla. Koska alkavat yritykset hakevat pääsääntöisesti vähemmän investointitukea, pääosa Outokairan myöntämistä yritystuista oli jo toimivien yritysten investointeja. Siten painopisteenä ollut ”Paikallinen kulttuuri ja elinkeinot” sai kuitenkin runsaasti yrityshankkeita. Yritysten liiketoimintaosaamista ja verkostointia kehitettiin yritysryhmähankkeiden sekä matkailusektorilla Outokairan omien hankkeiden avulla. Yritysryhmähankkeet olivat haasteellisia toteuttaa, sillä Outokairan alueella ei ollut montakaan potentiaalista koordinaatitahoa kokoamaan yritysryhmiä ja hallinnoimaan yritysryhmähanketta.

Kylien kehittäminen

Miten kylien kehittämistä onnistuttiin edistämään toimenpiteillä?

Mikä merkitys yleishyödyllisillä investoinneilla oli alueen kehittämisessä ja asukkaiden aktivoitumisessa?

Miten kehittämishankkeet edistivät kylien aktiivista toimintaa?

Ohjelmakaudella 2014–2020 Outokaira edisti kylien kehittämistä erityisesti yleishyödyllisillä investoinneilla. Investoinneista tyypillisimpiä olivat kylätaloihin ja niiden ympäristöihin tehdyt investoinnit ja parannukset kuten av-laitteet, kokoustilat, keittiötilat, laavu, esiintymislava ja saunatilat, kylätalojen energiaremontit sekä liikunta- ja harrastusmahdollisuudet. Myös kehittämishankkeilla edistettiin kylien aktiivisuutta tukemalla mm. kylien kulttuuritoimintaa. Outokairan rahoittamat yleishyödylliset investoinnit liikunta- ja harrastusmahdollisuuksien parantamiseen kohdistuivat erityisesti taajamien ulkopuolelle. Tuen avulla kehitettiin mm. raviradan ympäristöä, frisbeegolfrataa, jäähallia, ulkoliikuntareittejä, kuntoportaita, koiraharrastusta, kalastusta, veneilyreittiä, ampumaurheilukeskusta, autourheilukeskusta sekä ulkoilureittien opasteita, karttoja ja digitointia. Investointihankkeita toteuttivat niin kyläyhdistykset, nuorisoseurat, urheiluseurat, osakaskunnat kuin kunnat yhdessä järjestöjen kanssa. Nuoriso Leader -rahoituksella on tuettu myös nuorten harrastusmahdollisuuksia kylissä.

Teemahankkeet

Mikä merkitys teemahankkeilla oli osaamisen ja innostumisen lisääjänä vai oliko niillä merkitystä? Edistivätkö teemahankkeet niiden toteuttajien hankeosaamista?

Teemahankkeiden alahankkeiden toteuttajina oli kyläyhdistyksiä, yhdistyksiä sekä Lapin ammattikorkeakoulu. Osa alahankkeiden toteuttajista oli sellaisia, jotka eivät olleet hakeneet Leader-hankkeita aiemmin. Teemahankkeiden toteuttajat olivat tyytyväisiä hankehallinnon keveyteen, ja he kokivat saaneensa teemahankkeesta puhtia yhdistystoimintaansa. Hankeosaamista kertyi myös jossain määrin, mutta teemahankkeet eivät ole innostaneet alahankkeiden toteuttajia kuitenkaan hakemaan varsinaisia hankkeita.

Yritystuet

Miten yritysten toiminta olisi edennyt ilman Leader-rahoitusta? Miten yritystoiminta edistyi alueella Outokairan toimenpiteiden vaikutuksesta?

Outokairan rooli yritysten tukijana kasvoi viimeisten kahden ohjelmakauden aikana. Vuosina 2014–2022 Outokaira tuki 60 yrityshanketta 1,8 miljoonalla eurolla (EU, valtio ja kunta). Kuluneella ohjelmakaudella Outokaira rahoitti runsaasti matkailuyrityksiä, mutta myös teollisuus-, metalli-, rakennus- ja palveluyritykset saivat investointi- ja kehittämistukia Outokairalta. Outokairan yritysrahoituksen ansiosta alueelle syntyi uusia tai parantuneita palveluita (mm. eläinlääkäri, kuntosali, autokorjaamo, infrastruktuurin kunnossapitopalvelu, ravintola ja kioski), jotka hyödyttävät niin alueen asukkaita kuin matkailijoita.

Tuettujen yritysten tilinpäätösten ja indikaattoritoteuman perusteella voi päätellä, että **Outokairalta saatu tuki siivitti yrityksiä kasvuun**. Noin kahdella kolmasosalla Outokairan tukemista yrityksistä viimeisin tilinpäätös oli positiivinen. Osalla näistä yrityksistä oli yli 10 % vuosittainen tai kasvava liikevoitto. Indikaattoritietojen mukaan tukea saaneiden yritysten liikevaihto kasvoi 89 % ja elinkeinotoiminnan tulos kasvoi 32 %. Myös tuensaajakysely ja haastattelut vahvistivat käsitystä siitä, että yritysten toiminta ei olisi kehittynyt samanlaisena ilman Leader-rahoitusta.

Leader-ryhmän toiminta

Miten asiakkaat kokivat Leader-neuvonnan?

Miten Outokairan toimintaperiaate "ei anneta kalaa, vaan opetetaan kalastamaan" lisäsi/vähensi hankkeen toteuttajien osaamista/innostusta/uskallusta toteuttaa hankkeita (vai olisiko pitänyt olla enemmän kädestä pitäen opastamista ja hankehakemuksen tekemistä hakijan puolesta)?n

Valtaosa hankehakijoista oli tyytyväisiä Outokairan tukeen hankeprosessin aikana, mutta osa hanketoteuttajista tarvitsisi lisää tukea hankkeen suunnitteluun ja hankehakemuksen teknisiin kysymyksiin. Ei ole kuitenkaan toivottavaa, että Leader-ryhmä tekee hakemuksia hanketoteuttajien puolesta, sillä suurin osa hanketoteuttajista oli sitä mieltä, että vain itse suunniteltu ja kirjoitettu hanke on mielekästä toteuttaa. Näin ollen Outokairan toimintaperiaate hanketoteuttajien osaamisen kasvattamisesta on ollut oikeanlainen.

Outokairan rooli

Minkälainen rooli Outokaira tuottamhan ry:llä on ollut paikalliskehittäjänä useampien ohjelmakausien aikana?

Outokaira on jo toimintansa alkuaajoista lähtien profiloitunut erityisesti **ruohonjuuritason rahoittajaksi ja paikalliseksi toimijaksi**, jonka toiminnan keskiössä on kylien kehittäminen. Outokairan rooli yritysten tukijana ja alueen elinkeinojen kehittäjänä on kasvanut ohjelmakausien myötä. Ohjelmakaudella 2000–2006 painopiste oli yrittäjyyden tukemisessa koulutusten, tilaisuuksien ja ohjauksen avulla, mutta myös investointeja rahoitettiin jonkin verran. Ohjelmakaudella 2014–2020 Outokairan yritystukien painopiste muuttui jonkin verran, kun Outokaira tuki erityisesti yritysten investointeja sekä matkailun toimintaedellytysten kehittymistä suurella panoksella.

Outokairan toiminta on ollut pitkäjänteistä. Tiettyjen teemojen (kylät, matkailu ja paikalliskulttuuri) kehittäminen on jatkunut useamman ohjelmakauden ajan muuttaen hieman muotoaan alueen tarpeiden mukaan. Lisäksi Outokaira on tehnyt pitkäjänteistä työtä tukemiensa yhdistysten ja yritysten kanssa.

Outokaira on sekä rahoittaja että paikalliskehittäjä, joka vie strategisesti tärkeitä teemoja eteenpäin niin rahoituksella kuin omalla toiminnallaan. Outokairan omilla hankkeilla on ollut alueella tärkeä rooli kehittämisen moottorina. Niin kylätoiminnan kuin yrittäjyyden ja matkailun edistämässä näkyy alkuvaiheessa Outokairan vahva panostus, joka ajan myötä on vaihtunut kylätoimijoiden, yritysten ja yhdistysten omiksi kehittämistoimiksi.

Eryisteemat

Missä määrin rahoitetut hankkeet (ja Outokairan muu toiminta) ovat edistäneet paikalliskulttuuria?

Missä määrin rahoitetut hankkeet (ja Outokairan muu toiminta) ovat edistäneet kansainvälisyyttä?

Outokaira on edistänyt **paikalliskulttuuria** monipuolisesti, niin omalla hanketoiminnallaan kuin rahoittamallaan hankkeilla. Outokairan strategia matkailun kehittämisessä on läpi ohjelmakausien ollut kytkeä paikalliskulttuuri ja paikalliset tekijät matkailuun sekä kehittää kestävä matkailua. Samoin kulttuurihankkeissa (esim. Trokareita ja kylttyyriä) paikalliskulttuuri nostettiin estradille, ja siitä ammennettiin innostusta tapahtumiin ja taiteeseen. Lisäksi Outokaira on tukenut paikallista kulttuuriperintöä ja sen levittämistä (mm. Kukkolankosken kalastusperinne, elokuvakäsikirjoitus sekä konsertti).

Outokairan näkökulma kansainvälistymiseen on ollut vahvasti **kotikansainvälistyminen eli yhteistyö Tornionjoen yli Ruotsiin**. Outokaira on vetänyt yhtä kansainvälistä kylämatkailuhanketta ”Väylänvartta tunturiin ja takaisin – alkuperäinen Lappi”, jossa kumppanina olivat Leader Tornedalen ja Leader Tunturi-Lappi. Yhteistyö rajan yli Ruotsiin on ollut pitkäjänteistä ja luontevaa. Lisäksi Outokaira on tukenut ProSiika ry:n hankkeiden kautta Kukkolankosken kalastuskulttuuria, joka on niin ikään rajat ylittävää toimintaa. Kukkolankosken kalastuskulttuuria on aiemmin edistetty myös Interreg Nord 2014–2020 -ohjelmasta rahoitetulla Tornionlaakson kesäsiika -hankkeella. Lisäksi Outokaira on tukenut Victorian toria, joka on Tornion ja Haaparannan välissä sekä Struven ketju -nimistä kansainvälistä hanketta, jonka pohjalta on myöhemmin tehty Interreg Nord 2014–2020 -ohjelman rahoittama hanke ”Maailmanperintö Struven ketjun pohjoiset osat”. Outokairan kotikansainvälistyminen onkin hyvin pitkälti alueen yhteisen historian ja kulttuurin elävöittämistä sekä päivittäisen kanssakäymisen edistämistä. Kotikansainvälistymisellä on luotu edellytyksiä myös suurempien hankekokonaisuuksien kehittämiseksi muista rahoituslähteistä.

Outokairan kansainvälinen toiminta käynnistyi vuonna 2009 Lapin Leader-ryhmien yhteisellä LapNet-esiselvityshankkeella, jossa kehitettiin valmiuksia toteuttaa kansainvälisiä Leader-hankkeita. Heti samalla ohjelmakaudella eli 2007–2013 Outokaira oli mukana kahdessa kansainvälisessä Leader-hankkeessa. Näistä yksi (”Muuttolintujen mukana luontoon”) toteutettiin unkarilaisen Cserhátalja- ja virolaisen Peipsi-Alutaguse Koostöökoda -ryhmien kanssa ja toinen (”Unelmia ja uskallusta”) ruotsalaisen Leader Tornedalen- ja virolaisen Pärnu Lahe Partneluskogu -ryhmien kanssa. Outokaira ylläpitää näitä kansainvälisiä yhteyksiä. Esimerkiksi Tornion 4H-yhdistyksen kansainvälisessä nuorisohankkeessa hankekumppanit olivat Puolasta ja Unkarista osittain Outokairan yhteyksien ansiosta. Näistä hankkeista on jäänyt kansainvälisiä verkostoja, joita voidaan hyödyntää myöhemmässä kehittämisessä.

5. PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET

Meän Outokaira -strategian rakenne oli haastava, koska siinä oli sekä painopisteitä että suupaloja. Näin ollen strategiset tavoitteet olivat oikeasti matriisi, mikä on vaikeasti selitettävissä ja seurattavissa. Strategian painopisteistä paikalliskulttuuri ja elinkeinot sekä kädentaidot ja taide olivat vaikeasti eroteltavissa toisistaan, mikä hankaloitti seurantaa. Lisäksi Meän Outokaira -strategian painopisteet olivat suuruusluokaltaan huomattavan erilaisia.

- **Suositus:** Painopisteistä olisi hyvä tehdä selkeästi toisistaan erillään olevia, jotta viestintä ja oma seuranta ovat mahdollisia.
- **Suositus:** Strategisesta näkökulmasta olisi parempi olla hieman tasapainoisempia painopisteitä, jotta niitä on mielekästä edistää. Strategiavalmistelussa olisi hyvä ottaa myös toimenpiteet mukaan, mikäli se on ohjelmavalmistelun aikataulussa mahdollista. Pohdinta siitä, mitkä toimenpiteet luultavasti toteuttaisivat mitään painopistettä, auttaisi rahoituksen jakautumisen ja painopisteiden sisältöjen suunnittelussa.

Strategian tavoitteista jotkut ovat sellaisia, että niihin vaadittaisiin oma seuranta, koska tietoja ei saa suoraan Hyrrästä tai muista lähteistä. Strategian toteutumisen seuranta olisi hyvä suunnitella jo ohjelmakauden alussa, jotta seuranta voitaisiin tehdä yhteismitallisesti koko ohjelmakauden ajan.

- **Suositus:** Strategialle olisi hyvä laatia seuranta- ja arviointisuunnitelma, jossa olisi tarkemmin pohdittu, millä tavalla strategian toteutumista todennetaan ja tarkastellaan sekä mitä mittareita tai tietoa tähän tarvitaan ja mistä ne kerätään. Pitäisi olla selkeästi mielessä, mitä onnistuminen strategiassa tai sen painopisteissä tarkoittaa, ja peilata edistymistä näitä mittareita vastaan.

Strategian haasteista huolimatta strategian toteutus on ollut pääosin onnistunutta. Painopisteistä ainoastaan kädentaidot ja taide on toteutunut suunniteltua heikommin. Uusiutuva energia on toteutunut odotettua huomattavasti paremmin, erityisesti kylätalojen energiaremonttien vuoksi. Rahoitetuissa toimenpiteissä on korostunut kylien kehittäminen sekä yritysten investoinnit, jotka liittyvät painopisteeseen paikalliskulttuuri ja paikalliset elinkeinot. Osa mahdollisista toimenpiteistä ei ole käytetty lainkaan (esim. koulutus ja tiedonvälitys, yhteistyöhankkeet ja tuki yritystoiminnan aloittamiseen). Tämä johtuu osittain alueellisesta työnjaosta ELY-keskuksen kanssa.

- **Suositus:** Uudella ohjelmakaudella olisi hyvä käyttää laajasti käytössä olevaa toimenpidevalikoimaa erityisesti siksi, että Leader-ryhmien käytössä olevista toimenpiteistä osa on uusia ja osa on ainoastaan Leader-ryhmien käytössä.

Yritystuet ovat auttaneet paikallisia yrityksiä kehittymään ja kasvattamaan liikevaihtoaan. Kaikki ohjelmakaudella 2014–2020 sekä siirtymäkaudella 2021–2022 rahoitetut yritykset ovat vielä toiminnassa, mikä on tilastollisesti erittäin hyvä saavutus. Tämä saattaa kertoa myös siitä, että Outokairan tuen piiriin hakeutuu kasvuhaluisia tai menestyviä yrityksiä. Outokaira on myöntänyt yritystukia huomattavan paljon matkailusektorille, mutta myös tuotannollisia investointeja sekä palveluiden luomista ja kehittämistä on rahoitettu runsaasti.

- **Suositus:** Uudella rahoituskaudella Leader-ryhmällä ja ELY-keskuksella tulisi olla yhteinen ymmärrys yritysten osaamisen kehittämisestä, yritysten investointien ja kehittämisen tukemisesta sekä uusien yritysten perustamisen tukemisesta. Tämä on erityisen tärkeää siksi, että rahoituskaudella 2023–2027 Leader-ryhmien yritystuen toimenpiteet painottuvat pieniin ja aloittaviin yrityksiin, ja kausi tuo mukanaan uusia yritystukimuotoja (esim. yritysten sukupolvenvaihdosten tukeminen ja osa-aikayrittäjyys). Näin ollen ELY-keskuksella tulee olemaan aiempaa suurempi rooli Outokairan alueen suurempien yritysten kehittämisessä. Olisi tärkeää, että alueen strateginen kehittäminen jatkuisi myös suurempia yrityksiä rahoittamalla.

Outokairan myöntämällä **yleishyödyllisillä investoinneilla** on edistetty kylätoimintaa sekä suoraan että välillisesti. Erityisesti lämmitysremontit ovat tukeneet kylätoimintaa välillisesti, sillä niiden avulla kyläseurojen budjettipaineet ovat heikentyneet. Kylätalojen investoinneilla sekä investoinneilla harrastus- ja liikuntapaikkoihin (mm. hevosharrastus, frisbeegolf, jääkiekkokaukalo, reitistöt ja kuntoportaat) on tuettu vapaa-ajan mahdollisuuksia erityisesti taajamien ulkopuolella. Nämä investoinnit ovat tukeneet viihtyvyyttä alueella sekä luoneet mahdollisuuksia erilaisten tapahtumien järjestämiseen ja alueen asukkaiden aktiiviseen toimintaan.

Kehittämishankkeilla on edistetty tärkeitä teemoja, erityisesti nuorten kansainvälistymistä, matkailun kehittymistä ja paikalliskulttuuria. Suurin osa kehittämishankkeista kytkeytyy Outokairan pitkäaikaisiin kehittämisteemoihin (mm. Original Lapland, Maupertuis sekä Trokareita ja kylttyyriä). Erityisesti Outokairan omilla hankkeilla on ollut synergioita muiden hankkeiden kanssa. Esimerkiksi Trokareita ja kylttyyriä -hankkeen kulttuuritapahtumia järjestettiin kunnostetuilla kylätaloilla. Nuorisohankkeita on ollut vain muutama, mutta Nuoriso Leader -rahalla on tuettu nuorten harrastustoimintaa vuodesta 2018 lähtien.

- **Suositus:** Hankkeiden välisiä kytköksiä on hyvä tukea edelleen synergiahyötyjen aikaansaamiseksi.
- **Suositus:** Nuorisohankkeisiin ja Nuoriso Leader -toiminnan aktivointiin tulisi panostaa nykyistä enemmän.

Outokairan omilla hankkeilla on saatu vietyä eteenpäin suuria kokonaisuuksia. Outokaira on ennakkoluulottomasti tehnyt omia hankkeita ja kehittänyt strategisesti tärkeitä teemoja. Vaikka matkailu ei ollut Outokairan strategiassa erityisenä teemana ohjelmakaudella 2014–2020, sitä on tuettu niin yritys-, kehittämis- kuin teemahankkeilla. Matkailuhankkeissa on ollut erilaisia ulottuvuuksia, kuten kansainvälisyys, kylämatkailu ja yritysten yhteistyö. Outokairan pitkäjänteisellä työllä alueen matkailun kehittämiseksi on vahvistettu matkailutoimijoiden verkostoja sekä tuettu matkailutoimijoiden osaamista ja matkailun edellytysten kehittymistä. Alueen matkailukehittäjien yhdistyksen, Original Lapland ry:n, perustaminen on yksi näkyvimmistä Outokairan kehittämistyön tuloksista matkailun saralla.

Teemahankkeet olivat hankemuotona Leader-ryhmälle raskaita hallinnoida, mutta tuensaajille helppoja. Outokairan rahoittamista teemahankkeista ”Meän kimpsut ja kampsut” oli onnistunut, kun taas ”Meän taijot ja porinat” oli haasteellisempi. Teemahankkeiden positiivinen puoli oli se, että alahankkeiden toteuttajina oli sellaisiakin tahoja, jotka eivät olleet aiemmin saaneet Outokairalta tukea. Näistä tahoista ei kuitenkaan ole vielä saatu varsinaisia tuenhakijoita. Osa teemahankkeiden alahankkeista liittyi Outokairan muihin hankkeisiin (esim. Maupertuis-muistomerkki).

Outokaira on tehnyt oivallista yhteistyötä muiden Lapin Leader-ryhmien kanssa, minkä toivoisi jatkuvan ja syventyvän yhä edelleen. Lapin Leader-ryhmien yhteiset hankkeet ovat erinomainen tapa viedä koko maakunnan maaseutualueille tärkeitä asioita eteenpäin. Outokaira on osallistunut neljään Lapin Leader-ryhmien yhteiseen hankkeeseen ja hallinnoinut itse neljää. Näiden lisäksi Outokaira on osallistunut viiteen muuhun alueiden väliseen hankkeeseen rahoittajana. On kuitenkin todettava, että muiden tahojen hallinnoimien alueiden välisten hankkeiden etenemisestä ja tuloksista on saatavissa vähän tietoa, mikä vaikeuttaa niiden sisällyttämistä strategian tavoitteiden toteutumisen arviointiin.

- **Suositus:** Muiden tahojen hallinnoimien tai toteuttamien alueiden välisten hankkeiden etenemisestä ja tuloksista olisi hyvä saada systemaattisesti tietoa myös Outokairan vuosiraportteihin ja nettisivuille. Tiedon saanti on erityisen tärkeää silloin, kun hankkeet ovat strategian painopisteiden kannalta tärkeitä ja rahoituskiintiöiden siirto hanketta hallinnoivalle Leader-ryhmälle on merkittävä.

Hankehakijoissa näkyy sekä aaltoilua eri ohjelmakausilla erityisesti kyläyhdistysten osalta että hankeosaamisen keskittymistä. Nykyiset hanketoteuttajat osaavat pääsääntöisesti Hyrrä-haun ja maksatukset, mutta ensimmäisen hakemuksen jättämiseen tarvitaan lisää rohkaisua ja konkreettista tukea. Haastatteluissa nousi esiin, että yhdistysten omien käytäntöjen (kirjanpito, pöytäkirjat ja sähköiset tunnukset) täytyy olla kunnossa ennen kuin ne voivat hakea tukea Leader-ryhmältä. Aktiivisissa yhdistyksissä on runsaasti projektisuunnittelu ja -johtamistaitoja sekä digitaalista osaamista.

- **Suositus:** Yhdistysten toimintaedellytysten sekä hankeosaamisen tukemiseen tulisi kiinnittää huomiota, jotta aktiivinen yhdistystoiminta säilyy Outokairan alueella ja jotta passiivisemmatkin yhdistykset rohkaistuvat mukaan Leader-toimintaan. Aktivointiin ja osaamisen levittämiseen voisi osallistaa myös aktiivisia kyliä esimerkiksi hankkeiden tai kummitoiminnan kautta.

Outokaira toteutti ja rahoitti aiemmilla ohjelmakausilla kylien kehittämishankkeita, ja ohjelmakaudella 2007–2013 kyläyhdistykset aktivoituivat hakemaan tukea Outokairalta. Ohjelmakaudella 2014–2020 osa aiemmin aktiivista kyläyhdistyksistä on passivoitunut, osa on säilyttänyt aktiivisuutensa ja osa on vasta aktivoitunut Outokairan suuntaan. Kyläyhdistysten aktiivisuudessa näkyi piikki kuntien lakkauttaessa kyläkouluja, jotka tyypillisesti siirtyivät kyläyhdistysten omistukseen. Outokaira onkin rahoittanut runsaasti kylätalojen kunnostuksia sekä energiaremontteja.

- **Suositus:** Kylien kehittämisessä tulisi siirtyä kylätaloremonttien jälkeen aktivointiin ja toimintaan. Tähän esimerkiksi paikalliskulttuuria edistävät hankkeet (mm. ”Trokareita ja kylttyyriä” ja ”Kylä muistaa”) ovat olleet hyvä lisä ohjelmakaudella 2014–2020 sekä siirtymäkaudella 2021–2022.

Kyläyhdistyksen hallitukset harmaantuvat, eivätkä nuoremmat kyläläiset (jos heitä on) tai uudet tulokkaat ole olleet halukkaita vastuullisiin tehtäviin kyläyhdistyksessä. Myös talkoolaisten vähyys nousi esiin useissa haastatteluissa. Mikäli trendi jatkuu samanlaisena, on kylätoiminnan jatkuvuus uhattuna osassa Outokairan alueen kylistä.

- **Suositus:** Kyläyhdistykset tarvitsevat tukea kylätoimintaan, sukupolvenvaihdosten edistämiseen sekä talkookulttuurin elvyttämiseen. Myös kyläyhdistysten rahoitusmahdollisuuksien kartoitusta ja ideointia voisi tehdä kylien kesken yhteisesti esimerkiksi kyläneuvostojen yhteisessä tapaamisessa, samoin kuin kylien erilaisten yhdistysten toimintojen virtaviivaistamista.

Hanketoteuttajat ovat olleet yleisesti ottaen tyytyväisiä Outokairalta saamaansa tukeen. Osa hanketoteuttajista tarvitsisi enemmän koulutusta hankkeen suunnitteluun, mutta suurin osa hanketoteuttajista oli sitä mieltä, että vain itse suunniteltu ja kirjoitettu hanke on mielekästä toteuttaa. Nuoriso Leader ja teemahankkeet ovat houkutelleet myös sellaisia yhdistyksiä, jotka eivät muuten hae tukea Outokairalta. Kyläyhdistykset ovat hakeneet Nuoriso Leader -hankkeita nuorisoryhmien puolesta, mikä tukee nuorten aktivointia kylätoimintaan.

-
- **Suositus:** Hankehakijoiden hankeosaamista tulee lisätä erityisesti hankkeen suunnittelun osalta. Vasara ja nauloja -hankkeen tyyliset kylien hanketoimintaa tukevat temaattiset hankkeet ovat hyvä tapa edistää kylien hankeosaamista. Myös yleisempää hankesuunnittelu- ja projektihallintaosaamista tulisi edistää alueella esimerkiksi yhteistyössä muiden Leader-ryhmien tai organisaatioiden kanssa.

6. Lähteet

Paikalliset kehittämissstrategiat

Outokaira tuottamhan ry, Ylpeästi etteenpäin 2023–2027

Outokaira tuottamhan ry, Meän Outokaira -paikallinen kehittämissstrategia 2014–2020

Outokaira tuottamhan ry, Onnellinen Outokaira – kehittyvä maaseutu 2007–2013

Outokaira tuottamhan ry, Onneksi on Outokaira 2000–2006

Meän taijot tuottamhaan ry, Leader II -strategia

Muu aineisto

Outokaira tuottamhan ry:n vuosiraportit 2014–2022

Meän taijot tuottamhaan ry, Leader II -loppuraportti (2000)

Hyrrä-järjestelmän aineisto

Outokairan oma seuranta-aineisto

Outokaira tuottamhan ry:n nettisivujen (www.outokaira.fi) ja Lapin keino -sivujen (www.lapinkeino.fi) aineistot

Arvioitsijan itse keräämät aineistot